
Skoðunarhandbók

Fóður

September 2012

Efnisyfirlit

1. INNGANGUR.....	4
1.1. Lagagrunnur.....	4
1.1.1. Verklag.....	5
1.1.2. Breytingar frá fyrri útgáfu	5
1.2. Skoðunarkerfið.....	6
1.3. Framkvæmd skoðunar.....	7
1.3.1. Upphafsfundur.....	7
1.3.2. Skoðun.....	7
1.3.3. Lokafundur	8
1.3.4. Eftirfylgni	8
1.3.5. Skoðunarskýrsla	8
1.3.1. Næsta skoðun - frestur til úrbóta.....	8
1.4. Mat á athugasemdum og eftirfylgni.....	9
1.4.1. Mat á athugasemdum við skoðunatriði.....	9
1.4.2. Eftirfylgni- þvingunaraðgerðir.....	10
1.4.3. Tímabundin stöðvun starfsemi.....	11
1.5. Áhættumiðað opinbert eftirlit.....	12
1.6. Frammistöðumat.....	12
1.6.1. Flokkun starfsstöðva	12
1.6.2. Færsla milli flokka	13
2. LEYFI.....	14
2.21. Samþykki / Leyfi.....	14
2.21.1. Leyfi / skráning MAST	14
2.21.2. Leyfisskilyrði, önnur leyfi.....	14
3. STARFSFÓLK.....	15
3.21. Skipulag, þekking, þjálfun, hæfni.....	15
3.21.1. Verklag*	15
3.21.2. Skráning.....	15
3.21.3. Geta	15
3.22. Hreinlæti / heilsa.....	16
3.22.1. Verklag*	16
3.22.2. Skráning.....	16
3.22.3. Hlífðarfatnaður o.fl.....	16
3.22.4. Smithætta og sár.....	17
3.22.5. Handþvottur	17
3.22.6. Búningsherbergi	17
4. BYGGINGAR OG BÚNAÐUR	18
4.21. Vatn.....	18
4.21.1. Verklag*	18
4.21.2. Skráning, vottorð og vatnsgæði	18
4.22. Meindýr / smitvarnir.....	19
4.22.1. Verklag*	19
4.22.2. Skráning.....	19

4.22.3. Meindýr - Forvarnir	19
4.22.4. Meindýravarnir	20
4.23. <i>Prif</i>	21
4.23.1. Verklag*	21
4.23.2. Skráning.....	21
4.23.3. Búnaður í snertingu við fóður	22
4.23.4. Loftræsting	22
4.23.5. Búnaður ekki í snertingu við fóður	22
4.23.6. Flutningatæki.....	22
4.23.7. Handþvottaaðstaða	23
4.23.8. Gólfniðurföll.....	23
4.23.9. Þrifaáhöld	23
4.24. <i>Eigið viðhaldseftirlit með byggingum og búnaði</i>	24
4.24.1. Verklag / viðhaldsáætlun*	24
4.24.2. Skráning.....	24
4.24.3. Búnaður í snertingu við fóður	24
4.24.4. Búnaður ekki í snertingu við fóður	24
4.25. <i>Hönnun starfsstöðva</i> *	25
4.25.1. Fyrirkomulag, vörufælði og flæði starfsfólks*	25
4.25.2. Hönnun, efnisval og frágangur	27
4.25.3. Vatn og frárennsli.....	27
4.25.4. Lýsing	28
4.25.5. Loftgæði og loftræsting	28
4.26. <i>Aukaafurðir úr dýrum (1. og 2. flokkur ABP)</i>	29
4.26.1. Verklag*	29
4.26.2. Skráning.....	29
4.26.3. Geymsla í þar til gerðu rými.....	29
5. VÖRUMÉÐFERÐ	30
5.21 <i>Umbúðir</i>	30
5.21.1 Verklag*	30
5.21.2 Skráning	30
5.21.3 Umbúðir í snertingu við fóður.....	30
5.21.4 Geymsla og meðhöndlun umbúða	30
5.22 <i>Aðskilnaður</i>	31
5.22.1 Verklag*	31
5.22.2 Skráning	31
5.22.3 Geymsla hráefnis og fullunninnar vöru	31
5.22.4 Önnur geymsla á fóðri.....	32
5.22.5 Geymsla á gólfi.....	32
5.22.6 Geymsla kemískra efna og áhalda	32
5.22.7 Vöruvörn	32
5.22.8 Óviðkomandi hlutir	32
5.22.9 Hnísalyf og hnísalyfjafóður	33
5.22.10 Aðskilnaður við móttöku / afhendingu	33
5.23 <i>Merkingar, framsetning upplýsinga</i>	33
5.23.1 Verklag*	33
5.23.2 Skráning	33

5.23.4	Upplýsingar.....	34
5.23.5	Vara í söluumbúðum	36
5.23.6	Innri rekjanleiki.....	36
6	FRAMLEIÐSLUSTJÓRNUN	37
6.21	Móttaka.....	37
6.21.1	Verklag*	37
6.21.2	Skráning	37
6.21.3	Móttökuskoðun	37
6.22	Tíma- og hitastigsstrýring.....	38
6.22.1	Verklag*	38
6.22.2	Skráning hitastigs í kæli, frystiklefum og flutningstækjum	38
6.22.3	Uppbíðing og kæling & skráning hitastigs og tíma.....	38
6.22.4	Hitameðhöndlun & skráning hitastigs og tíma	38
6.22.5	Niðursuða og þurrkun & skráning hitastigs og tíma.....	39
6.23	HACCP – kerfi*	40
6.23.1	Lýsing á afurðum	40
6.23.2	Flæðirit.....	40
6.23.3	Hættugreining	41
6.23.4	Mikilvægir stýristaðir – MSS.....	41
6.23.5	Viðmiðunarmörk.....	41
6.23.6	Vöktun.....	41
6.23.7	Úrbætur.....	42
6.23.8	Sannprófun	42
6.23.9	Skráning	42
6.24	Fyrirbyggjandi aðgerðir samkvæmt hættugreiningu - Sérstakar afurðir.....	43
6.24.1	Verklag*	43
6.24.2	Skráning	43
7	NEYTENDAVERND	44
7.21	Rekjanleiki	44
7.21.1	Verklag*	44
7.21.2	Skráning	44
7.22	Kvartanir / innköllun / tilkynningaskylda	44
7.22.1	Verklag*	44
7.22.2	Innköllun	45
7.22.3	Tilkynningarskylda.....	45
7.23	Úrbætur*.....	46
7.23.1	Skráning	46
7.24	Innri úttektir.....	47
7.24.1	Verklag*	47
7.24.2	Skráning	47

1. INNGANGUR

1.1. Lagagrunnur

- Til grundvallar þessari skoðunarbók eru lög nr. 93/1995 um matvæli og sérstök lög nr. [22/1994](#) um eftirlit með fóðri, áburði og sáðvöru, með síðari breytingum. Ný matvælalöggjöf um hollustuhætti og eftirlit gekk í gildi í Evrópu árið 2006 og með samþykkt laga nr. 143/2009 var sú löggjöf innleidd héraðs frá 1. mars 2010 og þar með gildir sama löggjöf um matvæli og fóður í öllum ríkjum á Evrópska efnahagssvæðinu (EES). Löggjöfin fjallar um eftirlit og hollustuhætti í matvæla- og fóðurframleiðslu. Á Íslandi eru reglugerðir ESB innleiddar orðréttar sem fylgiskjöl með sérstökum gildistökureglugerðum. Í skoðunarhandbókinni er víða vitnað til þessara reglugerða. Dæmi: Reglugerð nr. 107/2010 (183/2005/EB).

Fyrir fóður eru eftirfarandi reglugerðir mikilvægastar varðandi kröfur til stjórnenda fóðurfyrirtækja:

- Reglugerð nr. [107/2010](#) um innleiðingu reglugerðar EB nr. [183/2005](#) um hollustuhætti er varða fóður.
- Reglugerð nr. [340/2001](#) um eftirlit með fóðri.
- Reglugerð nr. [1018/2006](#) innleiðingu reglugerðar EB nr. [1831/2003](#) um aukefni í fóðri ásamt fjölda [breytinga](#) á þeirri reglugerð.
- Reglugerð nr. [102/2010](#) um gildistöku reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins (EB) nr. [178/2002](#) um almennar meginreglur og kröfur samkvæmt lögum um fóður, um stofnun Matvælaöryggisstofnunar Evrópu og um málsmeðferð vegna öryggis matvæla.
- Reglugerð nr. [108/2010](#) um gildistöku reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins (EB) nr. 1774/2002 um heilbrigðisreglur um aukaafurðir úr dýrum sem ekki eru ætlaðar til manneldis
- Reglugerð nr. [744/2011](#) um innleiðingu reglugerðar EB nr. 767/2009 um notkun og markaðssetningu fóðurs.
- Reglugerð nr. [745/2011](#) um gerð skrár yfir fóðurefni.
- Reglugerð nr. [746/2011](#) um tilteknar aðlögunarráðstafanir og um merkingu fóðurs.

Þá tók jafnframt gildi reglugerð sem segir til um hvernig fyrirkomulag eftirlits skuli háttað:

- Reglugerð nr. [106/2010](#) um gildistöku reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins nr. 882/2004 um opinbert eftirlit til að staðfesta að lög um fóður og fóður og reglur um heilbrigði og velferð dýra séu virt.

1.1.1. Verklag

Matvælastofnunar (hér eftir nefnt MAST) rekur gæðakerfi sem byggir á verklagsreglum, vinnulýsingum og leiðbeiningum ásamt eyðublöðum og gátlistum. Skoðunarhandbækur eru leiðbeiningaskjöl og eru hluti gæðahandbókar MAST. Þessi handbók er leiðbeiningaskjal með auðkennið LBE-079 - Skoðunarhandbók – Fóður. Hún er til stuðnings vinnulýsingu VLY-001 og VLY-002 - Eftirlit – Vinnsla matvæla og fóðurs sem tilheyrir verklagsreglu VLR-021 - Eftirlit.

Við útgáfu leyfa til fóðurfyrirtækja er unnið skv. VLR-017 – Leyfi og VLY-001

Markmið með handbókinni er að tryggja samræmi við framkvæmd eftirlits. Við skoðun er stuðst við gátlista sem eru breytilegir og taka mið af tilefni heimsóknarinnar. Niðurstöður eftirlits eru færðar í eftirlitsgagnagrunn, eins og lýst er í VLY-002 og LBE-009, ÍS-Leyf - rafrænt skráningarkerfi leyfishafa, útgáfu leyfa og eftirlits.

Á vef Matvælastofnunar, www.mast.is, er að finna öll gögn sem vísað er til í þessum leiðbeiningum ásamt öðru efni sem nýtist einstaklingum og fyrirtækjum við undirbúning umsóknar um leyfi til framleiðslu, flutnings, geymslu, meðhöndlunar, markaðssetningar og notkunar á fóðri.

1.1.2. Breytingar frá fyrri útgáfu

Engar

1.2. Skoðunarkerfið

Markmið skoðunar er að sannreyna hvort góðum starfsháttum sé beitt við framleiðslu og meðhöndlun fóðurs. Rík áhersla er lögð á að stjórnendur fóðurfyrirtækja uppfylli kröfur sem settar eru fram í gildandi reglugerðum nr. [102/2010](#) um gildistöku reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins (EB) nr. [178/2002](#) um almennar meginreglur og kröfur samkvæmt lögum um fóður o.f., [107/2010](#) um innleiðingu reglugerðar EB nr. [183/2005](#) um hollustuhætti er varða fóður, [108/2010](#) um gildistöku reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins (EB) nr. 1774/2002 um heilbrigðisreglur um aukaafurðir úr dýrum sem ekki eru ætlaðar til manneldis og 340/2001 um eftirlit með fóðri. Stjórnendur fóðurfyrirtækja eiga að tryggja að fóður sem framleitt er undir þeirra stjórn, sé öruggt og í því skyni ber þeim að lýsa starfsháttum sínum með verklagsreglum sem byggja á aðferðum HACCP. Stjórnendur fóðurfyrirtækja sem eingöngu sinna frumframleiðslu og meðhöndlun hennar þurfa þó aðeins að sýna fram á góða framleiðsluhætti.

Skoðunarhandbókinni er skipt upp í sjö kafla. :

1. Inngangur
2. Leyfi
3. Starfsfólk
4. Byggingar og búnaður
5. Vörumeðferð
6. Framleiðlustjórnun
7. Neytendavernd Kaflar 2 – 7 lýsa kröfum sem gerðar eru til þess efnis sem kaflinn fjallar um og hvernig eftirliti er háttað. Hverjum hinna 6 kafla er skipt upp í mismunandi marga undirkafla, sem síðan hver um sig samanstendur af nokkrum skoðunatriðum. Dæmi úr 5. kafla:

5 VÖRUMÉÐFERÐ	(5 er kaflaheiti)
5.3. Merkingar, framsetning upplýsinga	(5.3 er undirkafla)
5.3.1. Verklag*	
5.3.2. Skráning	
5.3.3. Lágmarksupplýsingar	(5.3.1 - 5.3.5 eru skoðunatriði)
5.3.4. Vara í neytendaumbúðum	
5.3.5. Innri rekjanleiki	

Innan hvers kafla er settar fram kröfur um verklag / verklagsreglu þar sem tilgreina á verklag framleiðenda.

- Áhersluatriði og dæmi eru merkt með áherslupunkt fyrir framan setningarnar. Athugasemdir og dæmi eru *skáletruð*.

1.3. Framkvæmd skoðunar

Tilfni skoðana getur verið mismunandi t.d.:

- Úttekt v/ leyfisumsóknar
- Reglubundin skoðun
- Endurkoma vegna alvarlegra frávika
- Ábending/kvörtun
- Sýnataka
- Umbeðin
- Úttekt 3ja aðila
- Annað

Leyfisskírteinið gefur til kynna þá starfsemi sem leyfið gildir fyrir, leyfishafa og aðsetur starfsstöðvar fyrirtækisins. Sé um að ræða úttekt vegna umsóknar um leyfi eru einungis þau atriði tekin út sem eru merkt með * í bók þessari. Ef sótt hefur verið um viðbót við leyfi er að auki þörf á að skoða atriði sem orsakað geta hættu vegna nálægðar við aðra starfsemi.

Almennt gera skoðunarmenn MAST ekki boð á undan sér nema því aðeins að gera eigi allsherjarúttekt (audit). Þá er úttektarheimsóknin tilkynnt með eins til tveggja sólarhringa fyrirvara.

1.3.1. Upphafsfundur

Skoðunarmaður lýsir tilfni heimsóknarinnar og fyrirkomulagi heimsóknar/skoðunar og fær upplýsingar um vinnslustöðina sem geta auðveldað skoðun.

1.3.2. Skoðun

Ef skoðunarmaður er ekki kunnugur starfsstöðinni er eðlilegt að hefja skoðun með ábyrgðarmanni hennar eða fulltrúa hans sem sýni honum starfsstöðina og kynni hann fyrir þeim sem sjá um hina ýmsu hluta framleiðslunnar.

Eftir að hafa verið sýnd starfsstöðin skal skoðunarmaður fara yfir gæðahandbók fyrirtækisins og verklagsreglur með ábyrgðarmanni framleiðslunnar. Ábyrgðarmaður skal þá leggja fram þau skjöl sem skoðunarmaður biður um.

Skoðunarmaður hefur til hliðsjónar við skoðun skýrslu frá síðustu skoðun. Farið er yfir frávik sem komu þá fram og kannað hvort frávik með útrunna fresti hafi verið lagfærð.

Jafnframt óskar skoðunarmaður eftir tímasettri viðhalds- og úrbótaáætlun fyrir starfsstöðina. Frávik sem þar eru færð inn úr eigin athugunum ábyrgðarmanna, teljast ekki til frávika, nema þau séu komin fram yfir áætlaðan tíma eða ef áætlunin ber með sér að ekki sé eftir henni farið varðandi viðhald og úrbætur frávika.

Skoða skal gögn er snúa að tilefni heimsóknarinnar. Skoðunarmaður skoðar starfsstöðina samkvæmt aðferðum þessarar handbókar til að sannreyna að innra eftirlitið virki eins og krafist er, að byggingar, búnaður og starfsvenjur séu í samræmi við kröfur um hollustuhætti og hreinlæti, öryggi og lýsingu á lokaafurð.

Skoðunarmaður metur m.a. með samtölum við starfsmenn hvort þeir hafi hlotið viðeigandi þjálfun, einkum ef starfsmanni er falin vöktun eða eftirlit með mikilvægum stýristað (MSS).

Meðan á skoðun stendur skráir skoðunarmaður allar athugasemdir sem gætu verið frávik.

1.3.3. Lokafundur

Frávikin skal kynna fyrir ábyrgðamanni vinnslunnar ef skýringar hans gætu haft áhrif á fráviknið eða dóm þess. Skýrslan verði send í tölvupósti innan 7 daga og því geti hún breyst við yfirferð. Þegar ábyrgðarmaður opnar skýrsluna í pósthólfinu þá er staðfesting skráð í ÍS-Leyf.

1.3.4. Eftirfylgni

Skoðunarmaður upplýsir ábyrgðarmann vinnslunnar um áætlaða tímasetningu næstu skoðunar miðað við niðurstöður eftirlits og eftirlitsáætlun sem byggð er á áhættumati fyrirtækisins. Um frekari tilkynningar um komur eftirlitsmanna MAST er ekki að ræða nema því aðeins að gera eigi allsherjarúttekt. Þá er úttektarheimsóknin tilkynnt með 1 – 2ja sólarhringa fyrirvara.

1.3.5. Skoðunarskýrsla

Þær athugasemdir sem kynntar voru ábyrgðarmanni á lokafundi eru færðar beint í gagnagrunn. Þegar skýrslan hefur verið yfirfarin og skráð inn í gagnagrunn er hún send til leyfishafa ásamt fresti til úrbóta. Skýrsla skal send í síðasta lagi viku eftir að skoðun fór fram. Þegar ábyrgðarmaður (leyfishafi) opnar skýrsluna þá er staðfesting skráð í ÍS-Leyf, ef skýrslan er ekki opnuð er hún prentuð út og send viðkomandi í ábyrgðarpósti.

1.3.1. Næsta skoðun - frestur til úrbóta

Áætluð tímasetning næstu skoðunar, sem getur verið reglubundin skoðun eða eftirfylgni, kemur fram á fyrstu síðu skýrslunnar. Leyfishafi hefur að jafnaði þann tímafrest til úrbóta, en sé fresturinn ekki nægur af gildum ástæðum, skal leyfishafi færa inn á viðhaldsáætlun þær athugasemdir sem um ræðir ásamt eðlilegum tíma til að ljúka úrbótum. Skoðunarmaður metur í næstu skoðun hvort stytta þurfi úrbótatímann. Frestir til viðhalds búnaði og byggingum eru ekki veittir umfram þetta.

1.4. Mat á athugasemdum og eftirfylgni

1.4.1. Mat á athugasemdum við skoðunaratriði

Við skoðun sérhvers skoðunaratriðis skal skrá allar athugasemdir.

Athugasemdir geta fengið þrenns konar vægi skv. eftirfarandi:

ÁB = Ábending:

Frávik frá ákvæðum laga eða reglugerða, sem er lagfært á meðan skoðun fer fram.

F = Frávik:

Frávik frá ákvæðum laga eða reglugerða, sem með óbeinum hætti getur leitt til framleiðslu óöruggs fóðurs en það er fóður sem er álitid geta falið í sér hættu fyrir heilbrigði manna eða dýra eða getur valdið því að dýraafurðir verða óhæfar til manneldis.

Gefinn er frestur fram að næstu reglubundnu skoðun eða næsta áætlaða vinnslu- og viðgerðarstoppi. Frávikið leiðir að öllu jöfnu ekki til sérstakrar endurkomu.

A = Alvarlegt frávik:

Frávik frá ákvæðum laga eða reglugerða, sem með beinum hætti getur leitt til framleiðslu fóðurs sem skaðar heilbrigði manna eða dýra eða veldur því að dýraafurðir verða óhæfar til manneldis.

Gefinn er frestur að hámarki 7 dagar eða gripið til þvingunarúrræða strax, ef frávikið gefur tilefni til. Frávikið krefst að jafnaði endurkomu.

1.4.2. Eftirfylgni- þvingunaraðgerðir

Ef athugasemd sem fékk ÁB eða sambærileg er aftur til staðar í næstu skoðun, fær frávikið dóminn F.

Verklag eftirlitsmanna MAST er sem hér segir, þegar úrbætur eru ekki gerðar innan tilskilinna fresta.

Frávik með F dæmingu.

- **Heimsókn 1 – reglubundin:** Veittur er frestur fram að næstu skoðun/framleiðsluhléi.
- **Heimsókn 2 – reglubundin:** Veita má frest til skamms tíma, að hámarki í 3 mánuði.
  - Frávikið fær enn dóm F en jafnframt er dæmt A í skoðunatriði 7.23.1.
  - Eftirlitsmaður metur hvaða þvingunarræði yrði beitt ef úrbótum verði ekki sinnt og kynnir það ábyrgðarmanni.
- **Heimsókn 3 – endurkoma:** Frávikið fær dóminn F en dæmt er A í skoðunatriði 7.23.1, Stjórnsýslusvið MAST fær skoðunarskýrsluna og eftirfylgniferill (VLR-022) tekur við.

Frávik með A-dæmingu.

- **Heimsókn 1 – reglubundin:** Lengsti frestur sem veittur er til úrbóta er 7 dagar.
  - Eftirlitsmaður metur hvaða þvingunarræðum yrði beitt ef úrbótum verði ekki sinnt og kynnir það ábyrgðarmanni.
- **Heimsókn 2 – endurkoma:** Frávikið fær dóminn A og dæmt er jafnframt A í skoðunatriði 7.23.1, Stjórnsýslusvið MAST fær skoðunarskýrsluna og eftirfylgniferill (VLR-022) tekur við.

Stjórnsýslusvið MAST fylgir eftir skoðunarskýrslu vegna endurkomu og sem inniheldur dóminn A í 7.23.1. Stjórnsýslusviðið stýrir framkvæmd þvingunar. Stjórnanda er kynnt ákvörðun um þvingunaraðgerðir. Mál sem komast á þetta stig fá síðan lögformlega meðhöndlun hjá MAST. [VLR-022]

Þvingunaraðgerðir geta t.d. verið:

- Stöðva starfsemi að öllu leyti eða að hluta
- Stöðva/takmarka framleiðslu og/eða dreifingu
- Leggja hald á vöru
- Farga vöru

1.4.3. Tímabundin stöðvun starfsemi

Öll brot á lögum og reglum um fóðurframleiðslu geta leitt til tímabundinnar stöðvunar starfsemi að hluta eða í heild sinni.

Verði skoðunarmaður var við í skoðun að aðstæður eru óviðunandi í fyrirtæki sem er til skoðunar og bein hætta stafi af ef framleiðsla heldur áfram, er hægt að grípa tímabundinnar stöðvunar starfsemi. Þurfi að koma til stöðvunar starfsemi skal unnið í samkvæmt VLY-051 í Gæðahandbók MAST.

Dæmi um tilvik sem geta leitt til stöðvunar starfsemi eru:

- Starfstöð ekki með leyfi til framleiðslu fódurs
- Hluti af starfseminni er án leyfis
- Augljós hætta á krossmengun frá fódurhráefni í tilbúið fóður
- Áberandi óhreinindi utan eða innandyra, við eða í vinnslustöð
- Rangar merkingar afurða

Við stöðvun starfsemi er ábyrgðarmanni jafnframt gerð grein fyrir hvað hann þurfi að lágmarki að lagfæra til þess að stöðvun sé aflétt af starfseminni.

1.5. Áhættumiðað opinbert eftirlit

Ein megináherslan í hinum nýju reglugerðum um opinbert eftirlit er að það skuli taka mið af því hvaða hætta getur stafað af fóðrinu fyrir dýr, menn og umhverfi á geymsluþolstíma þess. Er þá tekið mið af því hve viðkvæmt fóðrið er gagnvart skemmdum, hvernig það er notað, hvert innihald þess er sem og hverjar afleiðingar kynnu að verða fyrir dýr, menn og umhverfi reynist fóður óörugg. Með áhættumiðuðu eftirliti er tekið tillit til þessara þátta auk aðstæðna hjá hverjum framleiðanda, en þá er horft til umfangs og eðlis framleiðslunnar auk þess hvort fóðrið sé sérstaklega ætlað dýrum sem alin eru til matvælaframleiðslu eða viðkvæmum dýrahópi eða hópum.

Þannig er fundin út s.k. „eftirlitsþörf“ fyrir hverja starfsstöð í fjölda klukkustunda á ári. Viðbótartíma er síðan bætt við eftirlitsþörfina hjá þeim framleiðendum, sem framleiða vörur sem krefjast merkinga eða fara beint á neytendamarkað, og er þá tekið mið af umfangi þeirrar framleiðslu.

Sæki leyfishafi um viðbót við leyfi sitt eða ef breyting verður á þeim viðmiðunum sem eftirlitsþörfin byggir á, getur það leitt til breytinga á eftirlitsþörf starfsstöðvarinnar.

Með „starfsstöð“ er átt við þá framleiðslueiningu eða -einingar sem hafa sama „samþykkisnúmer“.

1.6. Frammistöðumat

1.6.1. Flokkun starfsstöðva

Eftirlitstímar hvernar starfsstöðvar sem ákvarðast skv. áhættumati, miðast við starfsstöð í B-flokki, en þær geta flokkast í A, B eða C-flokk. Stjórnendur fóðurfyrirtækja geta síðan haft áhrif á flokkun og þar með á eftirlitsþörfina með því að viðhafa góða starfshætti, hafa virkt innra eftirlit og halda vel við húsnæði og búnaði. Miðað við starfsstöð í B-flokki eru eftirlitstímar helmingi færri ef hún er í A-flokki en 50% fleiri ef hún er í C-flokki. Auk þessa geta bæst við tímar vegna endurkomu eftirlitsmanna vegna alvarlegra frávik.

1.6.2. Færsla milli flokka

Frammistöðuflokkun fyrirtækja mun byggja á niðurstöðum úr reglubundnu eftirliti. Þar verða lagðar til grundvallar ákveðnar forsendur fyrir því hvernig starfstöðvar færast á milli flokka. Er þá miðað við skoðunatriði í skoðunarhandbók fyrir matvæli úr dýraríkinu og fyrir fóður:

- Ávallt eru taldar saman niðurstöður tveggja síðustu skoðana og gildir meðaltal þeirra.
  - Til þess að færsla milli flokka geti átt sér stað verður þó að vera búið að skoða í heildina að lágmarki 80% skoðunatriða.
- Mat á frammistöðu byggir á fjölda F (Frávik) og A (Alvarlegt frávik) sem starfstöðin fær miðað við heildarfjölda skoðaðra atriða.
  - Til að færast upp og haldast í A flokki þarf að ná að lágmarki. 85% skoðunatriða „Skoðað og í lagi“ (s.s. skoðað og ekki dæmt með F eða A).
  - Til að haldast í B flokki þarf að ná að lágmarki 60% skoðunatriða „Skoðað og í lagi“ (s.s. skoðað og ekki dæmt með F eða A).
  - Nái fyrirtæki ekki að lágmarki 60% skoðunatriða „Skoðað og í lagi“ (s.s. skoðað og ekki dæmt með F eða A) fellur það niður í C flokk.
- Við mat á frammistöðu er einnig horft til árangurs í hverjum undirkafla skoðunarhandbókar fyrir sig.
  - Ná þarf að lágmarki 50% skoðunatriða „Skoðað og í lagi“ í hverjum undirkafla. Þ.e. hlutfall F (Frávik) af skoðuðum atriðum þarf að vera innan við 50% í hverjum undirkafla til að starfstöð teljist hafa „**náð**“ undirkaflanum.
  - Ef skoðunatriði fær A (Alvarlegt frávik) jafngildir það „**falli**“ í undirkaflanum sem það tilheyrir.
- Starfstöð sem fær fall í undirkafla geta ekki færst upp um frammistöðuflokk, jafnvel þó þau nái tilskilinni % skoðunatriða „Skoðað og í lagi“.
- Fáir starfstöð dæmt A (Alvarlegt frávik) sem það lagfærir ekki innan tilskilins tímafrests þá færir starfstöðin sjálfkrafa í C flokk.
- Þegar starfstöðvar færast á milli flokka þá hefst nýtt árstímabil hjá þeim og eftirlitsþörf þeirra er endurmetin þar sem tekin er ný upphafsstaða miðað við breyttan frammistöðuflokk.

2. LEYFI

2.21. Samþykki / Leyfi

4.gr. laga nr. 22/1994, 9., 10., 11. og 13.gr. reglugerðar nr. 183/2005/EB (107/2010), V. og VIII. viðauki reglugerðar nr. 1774/2002/EB (108/2010).

2.21.1. Leyfi / skráning MAST

Leyfisskírteini er framvísað og er í gildi. Staða leyfis getur verið:

- Umsókn
- Í gildi – skilyrt
- Í gildi
- Í bið
- Fallið úr gildi
- *Engin önnur starfsemi á sér stað í starfsstöðinni en sú sem leyfi fyrirtækisins nær yfir. Eigendur fyrirtækisins eru þeir sömu og áður.*
- *Hafi fyrirtækið t.d. útvíkkað starfsemi sína, komið með nýjar afurðir eða framleiðsluferla, þarf að meta hvort það hafi átt að leiða til breytinga á leyfi.*
- *Kannið hvort áhættuflokkun hafi verið framkvæmd og hvort breytingar á starfsemi starfsstöðvar hafi áhrif á þá flokkun.*

Mat á athugasemd:

Sé vinnsla hafin án leyfis MAST eða ný vinnsla hafin án leyfis í viðbótargrein sem er ólík þeim sem fyrir eru, er fráviknið alvarlegt (A).

2.21.2. Leyfisskilyrði, önnur leyfi

Stjórnandi fyrirtækis skal geta sýnt fram á með skírteini frá MAST að starfsemi þess hafi viðeigandi leyfi og farið sé að sérstökum skilyrðum í framleiðslu.

- *Skotið hvort önnur tilskilin leyfi eru til staðar og hvort skilyrði sem fram koma á leyfisskírteini eru virt.*
Dæmi um önnur leyfi er t.d. starfsleyfi heilbrigðiseftirlits vegna mengunarpátta.
- *Dæmi um skilyrði getur verið ákvæði um að mismunandi framleiðsla sé ekki samtímis í gangi.*

Mat á athugasemd:

Ef einhver skilyrðanna sem skráð eru í leyfið eru ekki virt, er fráviknið alvarlegt (A).

3. STARFSFÓLK

3.21. Skipulag, þekking, þjálfun, hæfni

2. kafli II. viðauka og 5. kafli III. viðauka í reglugerð nr. 183/2005/EB (107/2010)

3.21.1. Verklag*

Verklagsreglur eru til um skipulag og ábyrgðaskiptingu ásamt fræðslu/þjálfun starfsmanna um góða starfshætti.

- Fyrirtækið hefur sett fram skipulag, skipurit og starfslýsingar ábyrgðamanna vinnslunnar. Fyrirtækið á að hafa metið þörfina á fræðslu/þjálfun þess starfsfólks sem meðhöndlar fóður og setja fram í þjálfunaráætlun. Viðbótarþjálfun á að miðast við að gera starfsfólk sem starfar við framleiðslu fóðurs, hæft til að skilja tilgang og aðferðir innra eftirlits fyrirtækisins og til að beita því verklagi sem það útheimtir.
- Nýráðið starfsfólk og þeir sem ráðnir eru til skemmri tíma, skulu fá kennslu/fyrirmæli um mikilvægi góðra starfshátta þegar þeir hefja störf. Kennslan á að taka mið af þeim verkum/verkefnum sem starfsfólk er ráðið til að vinna.
- Það skal koma skýrt fram í skriflegum verklagsreglum að þeir sem eru ábyrgir fyrir framkvæmd eftirlits sem byggir á meginreglum HACCP skulu hafa hlotið fræðslu/þjálfun á því sviði. Einkum er það mikilvægt að þekking og þjálfun þeirra nái til hættugreiningar og mikilvægra stýristaða MSS.
- Verklagsreglurnar skulu jafnframt lýsa mati, úrbótum og hvað skuli skrá.

3.21.2. Skráning

Skráning er í samræmi við verklagsreglur.

- Það skal koma fram af skráningu að viðhlítandi menntun/þjálfun um góða starfshætti, eigið innra eftirlit og meginreglur HACCP eigi sér stað og séu í lagi hjá fyrirtækinu. Fyrir liggja listar yfir þá starfsmenn sem hlotið hafa þjálfun og hvenær hún átti sér stað ásamt staðfestingu starfsmanna á fenginni þjálfun. Úrbætur eru metnar undir atriði 7.23.1

3.21.3. Geta

Þekking stjórnanda / ábyrgðarmanna á innra eftirliti byggðu á grunnreglum HACCP er til staðar og viðunandi.

- Kannið þekkingu stjórnanda / ábyrgðarmanna með þátttöku hans í kynningu þess efnis sem skoðað er.
- Þekking á innra eftirlitskerfi fyrirtækisins er til staðar og viðunandi meðal starfsfólks.
- Starfsfólk skal vera meðvitað um og framfylgja því verklagi/fyrirmælum sem gilda um þau verkefni sem það er að vinna. Gerið t.d. athugun (stikkprufu) með því að spyrja starfsfólk um þau fyrirmæli sem það hefur fengið varðandi þau verkefni sem það er að vinna. Ef MSS er í ferlinum ræðið við þá sem sjá um að skrá þá vöktun sem fer fram á mikilvægum stýristöðum (MSS).

3.22. Hreinlæti / heilsa

3. kafli II. viðauka í reglugerð 183/2005/EB (107/2010) og 1. kafli V. viðauka reglugerðar nr. 1774/2002/EB (108/2010).

3.22.1. Verklag*

Verklagsregla er til staðar um persónulegt hreinlæti og heilsufar.

- Til staðar skal vera verklagsregla um hvernig skuli meðhöndla persónulegan klæðnað og vinnufatnað starfsfólks, persónulegt hreinlæti ásamt varúðarráðstöfunum til að hindra að starfsfólk sem haldið er sjúkdómum sem geta borist í fóður eða dýr vinni við meðhöndlun fóðurs. Verklagsreglan taki mið af þeim verkefnum sem starfsfólkið vinnur (dæmi: starfsmaður getur unnið störf bæði í hreina og óhreina hluta starfsstöðvarinnar), ólíkra starfshópa (á einnig við um „aðra“ s.s. viðgerðarmenn og þá sem eru að afhenda vörur til starfsstöðvarinnar). Verklagsreglan skal m.a. taka á eftirtöldu:
  - Aðskilnaði/geymslu persónulegs klæðnaðar og vinnufatnaðar.
  - Að nægilegt magn hlífðarfátanaðar (s.s. sloppar, svuntur, stakkar, hanskar) skófatnaðar, hárneta o.s.frv. sé ávallt til, hvernig hann er þrífinn, geymdur og hvernig hann er notaður.
  - Handþvotti og hvenær starfsfólk skuli þvo og sóttreinsa hendur sínar
  - Reykingum, notkun munn- og neftóbaks, notkun naglalakks, skartgripa, armbandsúra o.s.frv. Umgengnisreglur sem taka á þessum þáttum skulu vera sýnilegar og starfsfólki kunnar.
  - Notkun heilsufarsyfirlýsinga og reglur um hvernig komið er í veg fyrir að fólk sem haldið er sjúkdómum sem geta borist með fóðri vinni við meðhöndlun fóðurs (meðhöndlun sára, ígerða og viðbrögð við grun um smithættu).
  - Hvernig skuli geyma mat og drykkjarvörur starfsmanna og hvar eigi að neyta matar.
  - Reglum um notkun hlífðarfata fyrir gesti og verktaka sem eru að heimsækja eða vinna í starfsstöðinni.
- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa vöktun, eftirfylgni og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.

3.22.2. Skráning

Skráning er í samræmi við verklagsreglu.

- Dómur byggir á því hvort sjá megi af skráningu hvort fyrirmæli hafi verið gefin til viðkomandi starfsmanna og hvort reglum um persónulegt hreinlæti og heilsufar sé fylgt eftir.
- Úrbætur eru metnar undir atriði 7.23.1

3.22.3. Hlífðarfátanaður o.fl.

Starfsfólk sem starfar þar sem fóður er meðhöndlað er í hreinum hlífðarfötum. Starfsfólk ber ekki skartgripa eða aðra hluti sem mengað geta fóðrið.

3.22.4. *Smithætta og sár*

Fólk sem gæti borið smit, vinnur ekki störf þar sem hætta er á að smit berist í fóður.

3.22.5. *Handþvottur*

Handþvottaaðstaða sem er til staðar á heppilegum stað/stöðum á vinnusvæðum þar sem er auðvelt að komast að og í þægilegri fjarlægð frá vinnustöðvum, er notuð í samræmi við reglur þar um.

- Athuga umferð á milli hreinna og óhreinna svæða til að komast að handþvottaðstöðu.
- Kannið hvort starfsfólk þvoi sér t.d. eftir hlé.

3.22.6. *Búningsherbergi*

Útifatnaður er geymdur aðskilinn frá vinnufatnaði. Gott skipulag og umgengni í búningsherbergjum og þau eru hrein.

- Slæm umgengni og skipulag hindra þrif og eykur líkur á að hreinn hlífðarfatnaður óhreinkist.

4. BYGGINGAR OG BÚNAÐUR

4.21. Vatn

1. kafli A hluta I. viðauka, 1. kafli II. viðauka og 4. kafli III. viðauka í reglugerð nr. 183/2005/EB (107/2010), enn fremur V. viðauki í reglugerð nr. 1774/2002/EB (108/2010).

4.21.1. Verklag*

Verklagsreglur eru til sem tryggja eftirlit með að vatn uppfylli kröfur um gæði .

- Tekið skal fram hvort fyrirtækið noti vatn frá eigin veitu. Verklagsreglur taki m.a. til sýnatökuáætlunar (a.m.k. árlegrar sýnatöku), sýnatökuleiðbeininga, hreingerningar á krönum, ásamt reglum um síuskipti, hreinsunar smúlstykkja, slangna og notkunar slönguupphengja. Verklagsreglur ná einnig til geymslutanka fyrir vatn ef þeir eru til staðar
- Verklagsreglurnar skulu sýna viðmiðunarmörk, vöktun, mælingar eða mat, úrbætur og hvað skuli skrá og hvaða vottorð eigi að vera fyrir hendi.

Vatn sem ekki er neysluvatn má nota til eldvarna, kælingar á kæli- og frystitækjum sé tryggt að ekki sé hætt á að það valdi mengun á afurð.

- Lagnir fyrir óneysluhæft vatn skulu rækilega auðkenndar frá lögnum fyrir neysluvatn. Sérstaklega skulu úttök merkt.

4.21.2. Skráning, vottorð og vatnsgæði

Af rannsóknaniðurstöðum kemur fram að sýni eru tekin skv. sýnatökuáætlun og að vatn uppfyllir kröfur neysluvatnsreglugerðar.

- Viðmiðunarmörk
  - Ónothæft ef fjöldi örvera við 22°C > 100/ml.
  - Ónothæft ef fjöldi kólígerla > 0/100 ml.
  - Ónothæft ef fjöldi *Escherichia coli* > 0/100 ml.
- Til staðar skulu vera vottorð um örveruinnihald vatns í leiðslum fyrirtækisins samkv. kröfum reglugerðar um neysluvatn.
- Úrbætur eru metnar undir atriði 7.23.1

4.22. Meindýr / smitvarnir

1. kafli A hluta I. viðauka, 1. kafli II. viðauka og 2. kafli III. viðauka í reglugerð 183/2005/EB 107/2010, ennfremur II. kafli V. viðauka í reglugerð nr. 1774/2002/EB (108/2010).

4.22.1. Verklag*

Verklagsreglur lýsa hvernig tryggt er að meindýr, skordýr, flugur og tamin dýr (þ.e. húsdýr og önnur dýr) geti ekki komist inn í fóðurfyrirtækið og mengað fóður.

- Verklagsreglurnar skulu lýsa fyrirbyggjandi aðgerðum sem gerðar eru s.s. með lokuðum hurðum og þéttum gluggum. Gluggar mega vera opnir ef þeir eru með flugnaneti. Verklagsreglur lýsi eftirliti með gróðri utanhúss, aðstæðum utanhúss og því hvernig gengið er frá körum og brettum til geymslu. Teikningar skulu sýna hvar gildirur eru staðsettar (utanhúss og innanhúss), hvar flugnafangarar eru staðsettir, lýsa skal gerð gilda, eftirlitstíðni. Samningur við fagmann skal vera til staðar sé notað eitur í gildirur. Sjá skal til þess að eiturefni sé geymt í læstu aðskildu rými án tenginga við fóður.
- Verklagsreglur skulu jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.

4.22.2. Skráning

Skráning er í samræmi við verklagsreglur.

- Dómur byggir m.a. á því hvort sjá megi af skráningu hvort fyrirbyggjandi aðgerðir séu viðhafðar og hvort virkum aðferðum við eyðingu sé beitt ef meindýr finnast í magni yfir viðmiðunarmörkum. Skráning skal m.a. gefa til kynna tímasetningu og staðsetningu eyðingar, hvaða eyðingarefni voru notuð svo og biðtíma áður en framleiðsla hófst á ný.
- Úrbætur eru metnar undir atriði 7.23.1

4.22.3. Meindýr - Forvarnir

Varnir eru til staðar til að lágmarka innkomu meindýra.

Dýr skulu vera þéttar (op ekki meira en 3 mm) og gluggar skulu vera þéttir eða með neti séu þeir opnanlegir. Loftræstiop skulu vera með flugnaneti. Ristar (max 12,5 mm op) skulu vera á niðurföllum og vatnslásar í lögnum. Eru svæði s.s. lagersvæði þannig frágengin að auðvelt sé að viðhafa virkt meindýraeftirlit? Er næsta umhverfi bygginga fyrirtækisins laust við rusl og drasl sem getur verið afdrep fyrir meindýr?

4.22.4. Meindýravarnir

Meindýr eða ummerki um meindýr eru á athafnasvæði eða í stoðrymi þar sem augljós áhætta fylgir meindýrum. Tilfallandi eyðing með eitrun fer fram á öruggan hátt.

- Kannið hvort sjá megi merki um meindýr (nart) þar sem notaðar eru gildirur með æti.
- Gildirur og flugnabandar eru rétt staðsett og í þeim rýmum sem þau koma að bestu gagni.
- Leggið mat á hvort gildirur séu að heppilegri gerð, fjöldi þeirra og staðsetning sé rétt m.v. stærð og fyrirkomulag bygginga.
- Nagdýragildirur skulu vera innandyra upp við vegg við allar dyr sem opnast út og flugnabandar staðsettir við dyr sem opnast út, þó ekki í trekki frá opnum dyrum.
- Flugnabandar skulu ekki vera yfir óvörðu hráefni eða fóðri.
- Flugnabandar og nagdýragildirur skulu vera í umbúðageymslu.
- Eiturefni eru að jafnaði ekki leyfð til notkunar innandyra, þess í stað skal nota og merkja inn á teikningar staðsetningu nagdýragilda er gefa vísbendingu um hugsanlega ferðir meindýra.
- Undantekning er leyfð ef eitrun á sér stað undir stjórn fagmanna þar sem meindýr eru vandamál.

4.23. Þrif

1. kafli A hluta I. viðauka, 1. og 5. kafli II. viðauka og 2. kafli III. viðauka í reglugerð 183/2005/EB (107/2010), ennfremur I. kafli V. viðauka í reglugerð nr. 1774/2002/EB (108/2010).

4.23.1. Verklag*

Verklagsreglur lýsa hvernig tryggt er að vinnsluhúsnæði, ásamt innréttingum þess og búnaði, þ.m.t. flutningstæki og ílát undir fóður, eru þrifin (og e.t.v. sótthreinsuð) með reglubundnu millibili, þannig að ekki myndist hættu á að fóður óhreinkist eða mengist.

- Verklagsreglurnar skulu innihalda fyrirmæli um gerð hreinlætisáætlana og framkvæmd þrifa fyrir mismunandi svæði með mismunandi hreinlætiskröfu, þrifatíðni ásamt lista yfir þau þrifaefni sem nota skal.
- Þrifaefni skulu vera ætluð til nota í matvælaíðnaði.
- Skilgreina skal hvernig þrifabúnaður og þrifaefni skulu geymd.
- Lýsa skal skipulagi þrifa til að tryggja að engin svæði, búnaður eða hlutir verði undanskildir.
- Kannið hvort það komi fram í verklagi að snertifletir fóðurs skuli þrifnir daglega eða oftár ef þörf krefur.
- Kannið hvort það séu sérstök fyrirmæli um þrif á flötum sem erfitt er að komast að til að þrifa, t.d. innan í kæli, að taka skuli sundur kvarnir, opna færíbönd og þrifa botninn í fóðurlyftum.
- Kannið hvort verklagsreglur tilgreini á fullnægjandi hátt þrif á „ekki-snertiflötum“ sem eru fyrir ofan fóður í vinnslu.
- Verklagsreglur skulu jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.

4.23.2. Skráning

Skráning er í samræmi við verklagsreglur.

- Sem dæmi: Vörulýsingar þrifaefna. Staðfesting starfsfólks sem annast þrif á því að þrif hafi átt sér stað. Skráning á eftirliti með þrifum (bæði sjónrænt og örverufræðilegt t.d. með rodac-skálum/stroksýnum (ATP)). Staðfesting ábyrgðarmanns á eftirliti með þrifum sé þess talin þörf.
- Úrbætur eru metnar undir atriði 7.23.1

4.23.3. Búnaður í snertingu við fóður

Óhreinindi sem ekki eru eðlileg afleiðing starfseminnar, eiga ekki að vera til staðar á vinnusvæðum, áhöldum og búnaði sem er í beinni snertingu við fóður eða eru fyrir ofan fóður í vinnslu og þar sem hætta er talin á að þau eða hlutar úr þeim geti fallið í afurðina og hætta af mengun er álitin mikil ef það gerist.

- Með búnaði er hér átt við t.d. færribönd, stokka, rennur, grindur, blandara, kæla, síló, tanka, barka og lyftur sem komast í snertingu við fóður. Sömuleiðis er átt við tækjabúnað þar sem ákveðnir fletir komast í beina snertingu við fóður, t.d. myllur, kögglavélar, pökkunarvélar, löndunarbúnaður.
- Einnig falla hér undir áhöld, t.d. kör til geymslu afurða, fötur og skóflur.
- Kanníð sérstaklega þau tæki og áhöld sem þarf að taka í sundur til þess að hægt sé að þrifa þau, t.d. myllur og lokuð færribönd.
- Dómur nær einnig til staða ofan við eða í mikilli nálægð við svæði þar sem unnið er með fóður, þar sem óhreinindi eða aðskotahlutir geta fallið niður á afurðina og mengað hana.
- Kanníð hvort gólf og búnaður er þrífinn meðan óvarðar afurðir eru til staðar, með þeim hætti að mengun geti úðast yfir afurð og fleti sem snerta afurð.
- Kanníð hvort tækjabúnaður er sótthreinsaður eins og verklagsreglur kveða á um.

4.23.4. Loftræsting

Sjáanlegur loftræstibúnaður er hreinn s.s. ristar og stokkar.

- Meta skal hvort uppsöfnun ryks sé þannig að hætta sé á að það berist í fóður og sé í því magni að það bendi til þess að loftræsting sé ekki í lagi eða ófullnægjandi, eða að mengun geti borist (breiðst út) frá loftræstingunni.
- Sem dæmi um hættu á mengun er: útblástur er stíflaður; loft er rykmettað og óhreinindi eru við innblásturs- eða útblástursop lofts sem geta borist í fóður.

4.23.5. Búnaður ekki í snertingu við fóður

Óhreinindi sem stafa af ófullnægjandi þrifum eru ekki sjáanleg.

- Kanníð sérstaklega hvort óhreinindi séu á ljósabúnaði, lögnum og festingum á veggjum og í lofti, á bak við innréttingar, undir búnaði eða á stöðum þar sem erfitt er að koma við þrifum.
- Athugið hvort vatn standi /staðni í pollum, Veitið sérstaklega stjórnækjum (s.s handföngum og rofum) athygli.
- Kanníð hvort ílát, sérstaklega ílát undan dýraafurðum og sorpílat séu á þrifaáætlun.

4.23.6. Flutningatæki

Ökutæki, lyftarar, vagnar, gámar, kör og önnur ílát sem notuð eru við flutninga á fóðri eru hrein.

- Innri fletir flutningatækis skulu gerðir úr efnum sem auðvelt er að þrifa og sótthreinsa. Eiga að vera þétt og ógegndræp.
- Kanníð þegar dyr eruð opnaðar hvort lykt og sjón bendi til mengunar eða óhreininda sem gæti skaðað þær afurðir sem eru í flutningstækinu.

4.23.7. Handþvottaaöstaða

Handþvottaaöstaða, handföng og búnaður fyrir sápu, gerileyði og þurrkur, er hreint.

- Veitið sérstaka athygli að þeim búnaði sem þarf að snerta með höndum.

4.23.8. Gólfniðurföll

Gólfniðurföll eru hrein og laus við úrgang og lykt.

- Slæm lykt úr gólfniðurfalli getur verið merki um ófullnægjandi þrif eða að niðurfallið sé í ólagi, vatnslás

4.23.9. Þrifaáhöld

Búnaður sem er notaður við þrif skal vera hreinn.

Athugið að óhrein þrifaáhöld flytja einungis óhreinindi til. Sjá skoðunatriði 4.25.01

4.24. Eigið viðhaldseftirlit með byggingum og búnaði

1. kafli II. viðauka í reglugerð 183/2005/EB (107/2010) og V. viðauka í reglugerð nr. 1774/2002/EB (108/2010).

4.24.1. Verklag / viðhaldsáætlun*

Verklagsreglur eru til staðar fyrir eigið eftirlit og viðhald húsnæðis og búnaðar. Verklagsreglurnar ná til allra svæða, innréttinga og búnaðar, allra ökutækja og gáma sem notaðir eru til flutninga á fóðri. Ef upp koma frávik skal ekki dæma ef skrifleg viðhaldsáætlun um viðkomandi atriði liggur fyrir ásamt eðlilegum tíma til úrbóta. Þó skal dæma ef hætta er á að afurð mengis vegna fráviksins. Tíðni eftirlits með byggingum og öðrum búnaði tekur mið af umfangi starfsemi fyrirtækisins.

Verklagsreglurnar skulu bæði innihalda fyrirmæli um viðvarandi og fyrirbyggjandi viðhald

- Eftirlit með húsnæði, innréttingum og búnaði s.s.:
  - Þjónustu- og ástandseftirlit með loftræstingu, vatnsleiðslukerfi, þrýstítönkum, tækjabúnaði s.s. kælibúnaði, hitunarbúnaði, lokum (ventlum) og pökkunarvélum
  - Kvörðun eða prófun mælitækja s.s. hitanema í framleiðsluferlinu, þrýstímæla /þrýstinema, sjálfvirkra framleiðslustýrikerfa og voga. Sjá leiðbeiningar MAST „Prófun á hitamælum“
- Verklagsreglur skulu jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.

4.24.2. Skráning

Skráning er í samræmi við verklagsreglur.

- Dómur fer t.d. eftir því hvort eftirlit fari fram skv. áætlun, skráningu s.s. athugasemdum um viðhaldspörf, tímasettri viðhaldsáætlun og kvittunum fyrir lagfærð frávik.
- Undir þetta fellur viðhald á verkfærum og flötum, vinnusvæðum (gólfum, veggjum og loftum), innréttingum, búnaði, loftræstingu, þéttlistum, vatnslögnum (drykkjarvatn), lýsingu, kæli- og frystibúnaði að meðtöldum affrystingarbúnaði, hitanemum, þrýstímælum/-nemum o.s.frv.
- Úrbætur eru metnar undir atriði 7.23.1

4.24.3. Búnaður í snertingu við fóður

Flötum sem komast í snertingu við afurðir í vinnslu er vel við haldið og eru auðveldir í þrifum.

- Kannið sérstaklega t.d. færribönd, fóðurlyftur, grindur, bakka, kör, stúta í pökkunarvélum, barka í síló og stúta úr þeim og áhöld með holu skafti.

4.24.4. Búnaður ekki í snertingu við fóður

Efni í flötum, sem almennt eru ekki snertifletir við fóður skal vera þétt og ógegndræpt, því skal haldið vel við og vera auðvelt í þrifum. Hér er einnig átt við lyftara og önnur verkæri og áhöld.

Kannið hvort dæmi séu um t.d. trosnað eða skemmt yfirborð, flagnandi málningu, slæm samskeyti, ryðmyndun, vatnsskemmdir og ómáluð gegndræp efni s.s. timbur. Undir þetta atriði fellur jafnframt hvort þessar athugasemdir eru færðar inn á viðhaldslista.

4.25. Hönnun starfsstöðva*

1. kafli II. viðauka og 2. kafli III. viðauka í reglugerð 183/2005/EB (107/2010) og VII. viðauki í reglugerð nr. 1774/2002/EB (108/2010).

4.25.1. Fyrirkomulag, vöruflæði og flæði starfsfólks*

Fyrirkomulag í starfsstöðinni og ytra athafnasvæði hennar er þannig að hægt er að viðhafa góða framleiðsluhætti. Fyrir hendi eru teikningar sem sýna í öllum megin atriðum fyrirkomulag starfsstöðvar, skipulag framleiðslunnar, vöruflæði og flæði starfsfólks. Starfsstöðvar skulu ekki vera í grennd við sorphauga, skolpræsaop, mengandi iðnrekstur eða aðra mengunarvalda.

- Fyrirkomulag og efnisval í fóðurfyrirtæki skal vera með þeim hætti að komið verði í veg fyrir mengun hráefnis og fullunninna afurða.
- Aðskilnaður sé milli hráefna og fullunninna afurðum í þeim tilgangi að lágmarka hættu á krossmengun.
- Aðskilnaður sé milli fullfrágenginna afurða og ópakkaðra tilbúinna afurða.
- Athugið að í vissum tilvikum er unnt að aðskilja í tíma viðkvæm framleiðsluprep til að ná settu marki. Í slíkum tilvikum ber að þrifa svæði og búnað á milli. Sé þessa þörf skal settur fyrirvari í leyfið og skoðast þannig í gildi.

Vörumóttaka: Nægilega stórt svæði til þess að hægt sé að taka á móti vörum, viðhafa móttökueftirlit og fjarlægja ytri umbúðir af vörum.

- Vörumóttakan skal vera þannig staðsett að ekki sé þörf á að flytja vörur í umbúðum eða umbúðir í gegnum svæði þar sem unnið er með óvarðar afurðir. Þar sem það á við skal sérstaklega séð um að hægt sé að taka á móti kældum og frystum vörum.

Vöruafhending: Nægilega stórt svæði til þess að afhenda vörur.

- Afhendingarsvæðið skal þannig staðsett að engin utanaðkomandi mengun komist að óvörðum afurðum sem verið er að lesta á vöru- eða tankbíl.

Geymsla frosinna vara: Nægilega stórt frystirými er til staðar. Hitastig skal vera samkvæmt verklagsreglu.

- Aðskilin frystirými skulu vera til staðar ef þörf er á að geyma í frysti bæði ópakkað hráefni og fullpakkaðar afurðir.
- Sé frystiklefi sem notaður er til geymslu frosinna afurða einnig notaður til að frysta afurðir, er hættu á að það geti valdið gæðarýrnun á öllum þeim afurðum sem eru þar til geymslu. Ópakkaðar afurðir sem frystar eru í frystigeymslum geta mengast af flutningsbrettum úr timbri og ytri umbúðum sem þar eru iðulega til staðar.

Geymsla kældra vara: Nægilegt kælrými til staðar til að geta haldið aðskildum óskyldum afurðum t.d. hráefni og fullunnum afurðum.

- Möguleiki skal vera á að halda aðskildum óþökkuðu hráefni og óvörðum fullunnum afurðum.

Geymsla annars fóðurs: Nægilega stórt geymslurými til staðar.

- Aðskilja skal unnið fóður frá óunnum fóðurefnum og aukefnum. Fóður skal geymt þannig að auðvelt sé að þekkja mismunandi fóður á lager. Sérstaklega skal gætt að aðskilnaði mismunandi aukefna og forblandna aukefna á hráefnalager. Hitastigi skal haldið eins lágu og unnt er til að koma í veg fyrir þéttingu raka. Geymslur skulu vera lokaðar nema þegar verið er að flytja vörur inn eða út.

Geymsla á umbúðum og efni til umbúða: Nægilega stórt geymslurými sem ætlað er fyrir umbúðir til staðar þar sem tryggt er að innri umbúðir verði ekki fyrir mengun. Sjá leiðbeiningar MAST um umbúðir

- Sérstakar geymslur skulu vera fyrir umbúðir og efni til umbúða þar sem ekki má geyma þau í vinnslusal eða í stoðrymum.

Geymsla á óskyldum vörum t.d. steinefnablokkum: Nægilega stórt geymslurými til staðar.

- Sé ekki gert ráð fyrir að þessar vörur séu geymdar í kæli, skulu vera til staðar aðskildar geymslur fyrir þær.

Vinnslusvæði: Skal hanna og útfæra þannig að öll framleiðsluþrep geti farið fram við aðstæður sem koma í veg fyrir krossmengun milli mismunandi afurða. (ómeðhöndlað og hitað fóður,).

- Tryggt sé að aðskilnaður sé á milli ómeðhöndlaðra og meðhöndlaðra afurða í framleiðslu. Dæmi um framleiðslu sem þarf að aðskilja frá annarri framleiðslu er hitameðhöndlun fóðurs og framleiðsla, þökkun og afgreiðsla hráefna eða óhitameðhöndlaðra afurða t.d. harðfisks, nagbeina og annarrar vöru s.s. sáðvöru, áburðar, o.s.f.

Starfsmannaaðstaða (búningsherbergi og salerni): Aðskilja skal starfsmannaaðstöðu, þ.m.t. starfsmannainngang frá fóðurstöð með skilrími eða annarskonar aðskilnaði. Aðstaða skal vera fyrir starfsmenn til að geyma útiföt (yfirhafnir) og vinnufatnað (hlífðarföt) aðskilið hvort frá öðru ásamt aðstöðu til fataskipta. Salerni skal vera fyrir hendi og aðstaða til handþvotta í tengslum við salerni.

- Þar sem við á ber að hafa nægilega mörg búningsherbergi. Hæfilegur fjöldi vatnssalerna skal vera til staðar og skulu þau tengjast sérstökum frárennislögnum aðskildum frá frárennislögnum úr fóðurstöð. Hurðir á salernum mega ekki opnast beint út í svæði þar sem unnið er með fóður.

Geymsla dýraafurða sem ætlaðar eru til fóðurgerðar (3. flokkur ABP): Nægilega stórt geymslurými til staðar.

- Dýraafurða sem ætlaðar eru til fóðurgerðar (3. flokkur ABP), skal meðhöndla og geyma í merktum ílátum og þannig, t.d. geymsluhitastig, að ekki skapist af hætta á mengun eða skemmdum. Frágangur og geymsla dýraafurða sem ætlaðar eru til fóðurgerðar (3. flokkur ABP) má ekki vera með þeim hætti að hann laði að sér meindýr, þ.m.t. fugla.

Geymsla sorps og dýraafurða sem ekki eru ætlaðar til fóðurgerðar (1. og 2. flokkur ABP):
Nægilega stórt geymslurými til staðar.

- Dýraafurðir, sem ekki eru ætlaðar til fóðurgerðar (1. og 2. flokkur ABP), skal meðhöndla og geyma í merktum ílátum og þannig að engin hættu sé á mengun hráefna eða afurða.
- Frágangur og geymsla dýraafurða sem ekki eru ætlaðar til fóðurgerðar (1. og 2. flokkur ABP) má ekki vera með þeim hætti að hann laði að sér meindýr, þ.m.t. fugla.
- Sorp skal meðhöndla og geyma í merktum ílátum og þannig að ekki skapist hættu á mengun afurða eða það laði að sér meindýr.

Hreinsiefnageymsla og búnaður til þrifa: Til staðar skal vera hentugur búnaður til þrifa og sótthreinsunar og nægilega stórt rými til að geyma búnað, áhöld og efni sem notuð eru til þrifa.

- Þessi búnaður skal gerður úr ryðfríu efni og vera auðvelt að þrifa. Ryksugubúnaður skal vera í lokuðu þéttu rörakerfi. Þar sem það á við skal þrifabúnaður vera tengdur við heitt og kalt vatn.

Sérstakur búnaður: Vissar framleiðslugreinar krefjast hentugs sérhæfðs búnaðar, t.d. sírita, kæli- og hitunartækja, sótthreinsibúnaðar o.s.frv.

Aðgangur takmarkaður að fóðurstöð. Setja skal upp skilti sem bannar óviðkomandi aðgang að fóðurstöð. Hurðum að fóðurstöð skal haldið lokuðum. Hurðir að geymslum þar sem hættuleg efni (t.d. aukefni, forblöndur, hreinsiefni, sýrur) eru geymd skulu vera læstar.

4.25.2. Hönnun, efnisval og frágangur

Ytri fleti byggingarefna á að vera auðvelt að þrifa. Hönnun og frágangur starfsstöðvar skal hindra aðgang meindýra inn í starfsstöðina. Hönnun og frágangur starfsstöðvar skal taka mið af því að auðvelda þrif hennar

- Efnisval í starfsstöð, klæðningar, innréttingar og búnaður skal taka mið af því til hvers það er notað.
- Klæðningar (vegg- og loftklæðningar), innréttingar og búnaður skal vera úr þéttum og ógegndræpum efnum og þannig frágenginn að hann þoli endurtekin þrif, óhreinindi safnist ekki upp og að auðvelt sé að komast að til að þrifa alla fleti.

4.25.3. Vatn og frárennsli

Nægjanlegur fjöldi vatnsúttaka og gólfniðurfalla er til staðar. Teikningar skulu vera til staðar sem sýna númeruð úttök.

- Vatnsúttök með krönnum og gólfniðurföll skulu vera staðsett þannig að þau henti þeirri starfsemi sem fer fram nálægt þeim stað. Handþvottaaðstaða með hæfilega heitu hreinu vatni skal vera á þeim stöðum í framleiðslusal þar sem störfin krefjast tíðra handþvotta. Frárennsli frá handlaugum skal tengt í niðurföll. Gólf skulu halla að gólfniðurföllum nægilega mikið til að vatn safnist ekki í polla. Affall af kælikerfum skal leiða í niðurföll.

4.25.4. Lýsing

Vinnslusvæði skulu hafa hæfilega / nægilega náttúrulega og/eða raflýsingu.

- Aðgætið hvort ljós og ljósaflífar eru heilar og ósprungnar.
- Aðgætið hvort hætta sé á mengun frá ljósum og hvort svæðið sé nægilega vel lýst.
- Ljós skulu vera með hlífum.

4.25.5. Loftgæði og loftræsting

Náttúruleg og/eða vélknúin loftræsting skal vera í samræmi við þörf.

- Vélknúid loftflæði frá óhreinna svæði til hreinna svæðis skal ekki eiga sér stað. Loftræstibúnaður skal þannig hannaður að auðvelt sé að komast að síum og öðrum hlutum hans sem skipta þarf um eða þrifa.
- Aðgætið þar sem unnið er við hitastýrðar eða kældar aðstæður, hvort loftræstingin sé rétt stillt þannig að ekki myndist þéttivatn sem gæti mengað afurð eða hindrað þrif.
- Sé unnið við fóðurvörur í kæliþrymi eða –geymslu, s.s. þökkun, skulu slík þrymi skoðast sem framleiðslurými, sem hefur í för með sér að nauðsynlegrar loftræstingar er krafist.

4.26. Aukaafurðir úr dýrum (1. og 2. flokkur ABP)

1. og 3. kafli II. viðauka og 1. kafli I. viðauka í reglugerð 183/2005/EB (107/2010) og reglugerð 1774/2002 (108/2010).

4.26.1. Verklag*

Verklagsreglur eru til staðar um hvernig geyma beri aukaafurðir úr dýrum sem ekki eru ætlaðar í fóður. Verklagsreglur segi til um á hvern hátt aukaafurðir úr dýrum eru fluttar frá svæðum þar sem fóður er meðhöndlað. Verklagsreglur taki einnig á því hvernig viðkomandi ílát og geymslur eru þrífnaðar.

- Verklagsreglan skal lýsa því hvernig aukaafurðir úr dýrum eru flokkaðar í 1. og 2. hættuflokk og hvernig kör og önnur ílát eru merkt, notuð og þrífnað.
- Verklagsreglan skal lýsa því hvernig efni, sem ekki henta sem fóður, eru einangruð og auðkennd og hvernig þeim er fargað á viðeigandi hátt.
- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.
- Verklagsregla skal lýsa hvernig viðskiptaskjal er útfyllt.

4.26.2. Skráning

Skráning er í samræmi við verklagsreglur.

- Skráning skal sýna fram á að ílát og geymslurými séu þrífnað á reglubundinn hátt sbr. lið 4.3.02
- Ætíð skal fylla út viðskiptaskjal með aukaafurðum dýra, sem ekki eru ætlaðar til fóðurgerðar og sem afhentar eru þriðja aðila.
- Úrgangi er ætíð fargað og skal haldið til haga í skráum fyrirtækisins, varðandi gerð og magn.
- Úrbætur eru metnar undir atriði 7.23.1

4.26.3. Geymsla í þar til gerðu rými

Aukaafurðir dýra skal geyma í merktum körum og ílátum. Skulu þær fjarlægðar reglubundið úr framleiðslurými þar sem fóður er meðhöndlað. Geyma skal úrgang og aukaafurðir dýra þannig að meindýr og skordýr eigi ekki aðgang þar að.

- Dýraafurðir sem ekki eru ætlaðar til fóðurgerðar eru flokkað á eftirfarandi hátt:
  - Flokkur 1. Úrgangur – Eingöngu til förgunar
  - Flokkur 2. Óhæft sem fóður
  - Flokkur 3. Óhæft sem fóður (liður k) og l) í 6. gr. reglugerðar EB nr. 1774/2002 (má ekki nota í fóður)
- Ath. að þess er ekki krafist að dýraafurðir, sem ekki er ætlunin að nota í fóðurgerð, séu geymdar í kældu rými ef förgun þeirra fer fram á þann hátt að geymsla þeirra skapar ekki beina eða óbeina mengunarhættu.

5. VÖRUMEDFERÐ

5.21 Umbúðir

1. kafli í I. viðauka, 5. kafli í II. viðauka og 3. kafli í III. viðauka í reglugerð 183/2005/EB (107/2010), ennfremur II. kafli VIII. viðauka í reglugerð 1774/2002 (108/2010).

5.21.1 Verklag*

Verklagsreglur eru til staðar um hvernig tryggt sé að aðeins séu notaðar umbúðir úr efnum sem ekki valda hættulegri mengun fóðurs.

- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.

5.21.2 Skráning

Skráning er í samræmi við verklagsreglur.

Mat skal byggt á fyrirliggjandi gögnum s.s. vörulýsingu sem sýnir að efnið í umbúðunum megi nota undir fóður, eða það komi fram í merkingum á umbúðum eitt eða fleiri eftirtalinna atriða:

- Orðin „til fóðurvinnslu“
- Sérstök merking um tilætlaða notkun
- Skoða skal og skrá öll ný efni sem ekki hafa verið notuð áður.
- Úrbætur eru metnar undir atriði 7.23.1

5.21.3 Umbúðir í snertingu við fóður

Einungis eru notaðar umbúðir úr efnum sem tryggt er að valdi ekki mengun fóðurs. .

5.21.4 Geymsla og meðhöndlun umbúða

Umbúðir eru geymdar og meðhöndlaðar þannig að eiginleikar þeirra sem umbúða fyrir fóður rýrist ekki.

Staðsetning umbúðageymslu skal ekki valda hættu á mengun afurð í vinnslu ef flytja þarf umbúðir í eða úr geymslunni. Sjá leiðbeiningar MAST um meðferð umbúða.

Kannið hvort umbúðir eru geymdar á öruggan hátt á umbúðalager og á sekkjunarstað þannig að hætta á mengun umbúðanna sé í lágmarki. Ef umbúðir eru endurnýttar, eru þær þá þrífarnar á fullnægjandi hátt. Kannið hvort umbúðir (sekkir) eru fluttar í umbúðum frá lager á sekkjunarstað.

5.22 Aðskilnaður

5. kafli í II. viðauka í reglugerð 107/2010 (183/2005/EB) og I. kafli V. viðauka í reglugerð 1774/2002/EB (108/2010).

5.22.1 Verklag*

Verklagsreglur eru til staðar um hvernig komið er í veg fyrir krossmengun milli hráefna, umbúða, kemískra efna (forblandna, aukefna, hreinsiefna o.s.f.) innbyrðis og fullunninnar vöru.

Verklagsreglur eru til staðar um hvernig komið er í veg fyrir krossmengun frá vöru sem inniheldur hnísla- eða vefsvipungalyf.

Teikningar sem sýna skiptingu athafnasvæðis í hrein og óhrein svæði eru til staðar. Teikningar sýna jafnframt vöruflæði, flæði starfsfólks og akstursleiðir lyftitækja. Sjá leiðbeiningar MAST um hrein og óhrein svæði.

- Þegar talað er um aðskilnað, getur verið átt við aðskilnað með fjarlægð (svæði), með veggjum (rými) eða í tíma
- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá

5.22.2 Skráning

Skráning er í samræmi við verklagsreglur.

- Kannið hvort til séu gögn sem sýna fram á að fyrirtækið hafi gripið til viðeigandi úrbóta varðandi skipulag og framleiðsluferli (framleiðsluflæði)
- Þetta eftirlit gæti átt sé stað samhliða eftirliti með þrifum og viðhaldi (sjá atriði nr. 4.23.2 og 4.24.2).

5.22.3 Geymsla hráefnis og fullunninnar vöru

Unnið fóður er geymt aðskilið frá óunnum hráefnum og aukefnum á fullnægjandi hátt. Geymsla unninnar vöru og hrárrar vöru er með tilhlýðilegum aðskilnaði. Sjá leiðbeiningar MAST um frystigeymslur

- Aðskilnaður felur í sér mismunandi lager eða aðskilið svæði á lager.
- Tilgangurinn er í fyrsta lagi að hindra að aukefni eða forblöndur aukefna mengi hráefni og öfugt. Í öðru lagi að hindra að örverur úr hráefni mengi annað hráefni eða unnið fóður sem er tilbúin til notkunar. Í þriðja lagi að auðvelt sé að sanngreina mismunandi hráefni til að koma í veg fyrir rugling, víxlmengun eða að fóður spillist.
- Litið er á vöru í rifnum (skemmdum) umbúðum sem óunna vöru.

Geymsla ópakkaðrar hrávöru úr dýraríkinu og ópakkaðra óskyldra fóðurefna er með tilhlýðilegum aðskilnaði.

- Aðskilnaður þýðir sitt hvorn lager. Í frystigáma utandyra má eingöngu setja fullfrágengna vöru.

5.22.4 Önnur geymsla á fóðri

Fóður er ekki geymt í óviðeigandi rými, þar eru góð geymsluskilyrði, gámar, sekkir og önnur ílát eru hrein.

- Dæmi um óviðeigandi rými er salerni, hreinsiefnageymsla, verkfærageymsla, verkstæði, óvarið utandyra eða tilviljanakennd geymsla í verksmiðjusal.
- Dæmi um góð geymsluskilyrði er að hitastig er eins lágt og unnt er, geymslan er þurr, lokuð og varin fyrir meindýrum.

5.22.5 Geymsla á gólfi

Afurðir, ílát og annan búnað með snertiflötum við fóður má ekki geyma þannig að það snerti gólf.

- Matið nær til afurða, geymslu íláta, umbúða og búnaðar sem snertir gólf og þar með myndast hætta á að þessir hlutir geti mengað vinnufleti með snertingu. Þetta gildir þrátt fyrir að með þessu geti þrif orðið umtalsvert erfiðari.

5.22.6 Geymsla kemískra efna og áhalda

Öll kemísk efni og tæknileg hjálparefni sem og þrifaáhöld og –efni eru geymd í aðskildum geymslum. Öll kemísk efni, tæknileg hjálparefni og efni til þrifa skulu geymd í merktum umbúðum þannig að tryggt sé að ekki sé hætta á að röng efni séu notuð.

- Kemísk efni má ekki geyma þannig að hætta sé á að þau geti mengað afurðir.
- Þrifaefni og –áhöld skal geyma í sérstökum geymslum. Athugið að áhöld til þrifa á hráefnasvæði skal geyma aðskilin frá áhöldum til þrifa á hreinu svæði, vegna hættu á mengun.

5.22.7 Vöruvörn

Geymsla og flutningur ópakkaðra afurða innan húss sem utan, á sér stað með tilhlýðilegri vörn fyrir vöruna/afurðina. Ökutæki og gámar sem notaðir eru til flutninga á hráefni, hálfunnum eða fullunnum afurðum skulu vera lokuð og þétt þannig að ryk og önnur óhreinindi geti ekki borist í hráefni, afurð eða pakkningar.

Allt fóður á lager skal varið í umbúðum. Sekkir skulu ekki standa beint á gólfi. Vörur sem eru ekki ætlaðar til sölu eða sem fóður t.d frábrigðavörur, fræ eða áburður, skulu því aðeins geymdar á lager þar sem fóður er geymt að þær séu merktar sem slíkar og haldið aðskildum frá fóðri. Til þess að vörn sé nægjanleg skal hún koma í veg fyrir að afurð/vara mengist af umhverfinu.

5.22.8 Óviðkomandi hlutir

Engir óviðkomandi hlutir, sem geta torvelað þrif og orsakað mengun, skulu geymdir í rýmum þar sem fóður er meðhöndlað eða geymt.

- Dæmi um óviðkomandi hluti er t.d. bíldekk, reiðhjól, bílar, bátar og vélsleðar, persónulegir munir, gömul tæki og áhöld sem ekki eru lengur í notkun.

5.22.9 Hníslalyf og hníslalyfjafóður

Meðhöndlun hníslalyfja er þannig að engin ónauðsynleg hættu á mengun skapast.

- Þetta á við fyrirtæki sem framleiða vörur sem innihalda hníslalyfjafóður og þar sem hættunni á krossmengun er haldið í lágmarki með stýrðri framleiðsluröðun eða öðrum aðgerðum s.s. þrifum.

5.22.10 Aðskilnaður við móttöku / afhendingu

Vörumóttaka / vöruafhending á sér stað þannig að hættunni á mengun er haldið í lágmarki.

- Vöruflæði skal vera þannig að utanaðkomandi efni (t.d. flutningsbretti, ytri umbúðir) fari ekki inn á hrein svæði þar sem unnið er með óvarðar afurðir þannig að hættu á mengun geti skapast. Komi það fram í innra eftirliti að ráðstafanir hafi verið gerðar s.s. aðskilnaður í tíma eða flutningsumbúðir skipulega fjarlægðar áður en vörurnar eru fluttar inn á tilreiðslusvæði, er ekki um frávík að ræða.

5.23 Merkingar, framsetning upplýsinga

15. og 16 gr. 102/2010 (178/2002/EB), Auðkennisnúmer: V. viðauki í reglugerð nr. 107/2010 (183/2005/EB), Reglugerð nr. 744/2011 (767/2009/EB) um notkun og markaðssetningu fódurs.

5.23.1 Verklag*

Verklagsregla er til staðar sem tryggir að fóður uppfylli lögboðnar kröfur um merkingar og upplýsingar á umbúðum.

- Kannið hvort verklagsreglan tryggi að ávallt sé þess gætt að réttar upplýsingar séu á miðum, forprentuðum umbúðum eða á fylgiskjölum, eftir því sem við á og þær séu samkvæmt kröfum reglugerða um merkingar fódurs.
- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.

5.23.2 Skráning

Skráning er í samræmi við verklagsreglu.

5.23.4 Upplýsingar

- Tegund fóðurs („fóðurefni“, „heilfóður“ eða „fóðurbætir“),
- nafn eða firmaheiti og heimilisfang stjórnanda fóðurfyrirtækisins sem ber ábyrgð á merkingum,
- samþykkisnúmer (auðkennisnúmer) starfsstöðvar (sbr. 10. gr. reglugerðar. (EB) nr. 183/2005 eða 13., 17., og 23. gr. reglugerðar. (EB) nr. 1774/2002),
- tilvísunarnúmer lotu eða framleiðslueiningar,
- nettómagn,
- skrá yfir aukefni og rakainnihald.
- Sé fóðrið selt í lausri vigt eða í óinnsigliðum umbúðum skulu lögboðnar merkingarupplýsingar koma fram á fylgiskjölum.

Auk þess skal, fyrir fóðurefni (hráefni til fóðurgerðar) koma fram

- heiti fóðurefnisins.
- Séu aukefni í fóðurefninu skal koma fram
  - fyrir hvaða tegundir eða flokka dýra fóðurefnið er ætlað ef takmörk eru á notkun aukefnisins,
  - leiðbeiningar um rétta notkun og
  - lágmarksgeymsluþol aukefnanna.

Auk lágmarksupplýsinga skal fyrir fóðurblöndur m.a. koma fram

- tegund eða flokkar dýra sem fóðurblandan er ætluð,
- leiðbeiningar um rétta notkun þar sem fram kemur tilgangur með notkun fóðursins,
- lágmarksgeymsluþol,
- skrá yfir hráefni í fóðrinu talin upp í lækkanði röð eftir þyngd

Auk lágmarksupplýsinga skal fyrir gæludýrafóður m.a. koma fram:

- gjaldfrjálst símanúmer eða annan viðeigandi samskiptamiðil sem kaupandi getur notað til að nálgast upplýsingar til viðbótar við lögboðnar upplýsingar varðandi:
  - fóðurukefnin í gæludýrafóðrinu og
  - fóðurefnin sem eru í gæludýrafóðrinu og eru tiltekin eftir flokki.
- Upplýsingar um greiningarefni
  - aukefni ásamt sérheitum þeirra og/eða kenninúmer,
  - magnið sem bætt er við,
  - heiti virka hópsins, eða flokksins
    - i. aukefni þar sem kveðið er á um hámarksinnihald fyrir hvers konar marktegund,
    - ii. aukefni sem tilheyra flokknum „dýraræktaraukefni“ og „hníslalyf og vefsvipungalyf“,
    - iii. aukefni sem tilheyra virka hópnum „þvagefni og afleiður þess“ í flokknum „viðbætt næringarefni“
- Þrátt fyrir ofanskráð þarf aðeins að tilgreina virka hópinn þegar um er að ræða aukefni í virku hópnum „rotvarnarefni“, „þrávarnarefni“ og „litarefni“, Í því tilviki skal sá sem ber ábyrgð á merkingum veita kaupanda upplýsingar um ofanskráð ef hann fer fram á það.
- Tilgreina skal heitið og viðbætt magn aukefnisins ef lögð er áhersla á það í merkingum, með orðum, myndum eða myndrænni útfærslu, að það fóðurukefni sé í fóðrinu.
- Aðilinn sem ber ábyrgð á merkingunum skal upplýsa kaupanda um heiti, kenninúmer og virka hóp fóðurukefnanna sem ekki eru nefnd í 1. mgr., ef hann fer fram á það.
- Greiningarþættir fóðurlöndu fyrir dýr sem gefa ekki af sér afurðir til manneldis skulu merktar eins og hér segir:

Fóður	Greiningarþættir	Markdýrategundir
Heilfóður	— Hráprótín	Kettir, hundar og loðdýr
	— Hrátréfjar	Kettir, hundar og loðdýr
	— Jarðolía og feiti	Kettir, hundar og loðdýr
	— Hráaska	Kettir, hundar og loðdýr
Fóðurbættir — Steinefni	— Kalsíum	Allar tegundir
	— Natríum	Allar tegundir
	— Fosfór	Allar tegundir
Fóðurbættir — Annað	— Hráprótín	Kettir, hundar og loðdýr
	— Hrátréfjar	Kettir, hundar og loðdýr
	— Jarðolía og feiti	Kettir, hundar og loðdýr
	— Hráaska	Kettir, hundar og loðdýr

- Ef amínósýrur, vítamín og/eða snefilefni eru tilgreind undir fyrir sögninni greiningarþættir skal tilgreina þau ásamt heildarmagni þeirra.
- Ef orkugildi og/eða prótíngildi eru tilgreind skal slík tilgreining vera í samræmi við aðferð Bandalagsins, ef völ er á, eða viðeigandi opinbera, innlenda aðferð í aðildarríkinu þar sem fóðrið er sett á markað, ef völ er á.

Á merkingum má ekki fullyrða að fóðrið fyrirbyggi, meðhöndli eða lækni sjúkdóma, nema á alifuglafóðri sem inniheldur hníslalyf. Ennfremur má ekki fullyrða að fóðrið þjóni sérstökum næringarmarkmiðum, nema það uppfylli kröfur þar að lútandi.

Vegna eftirlits þarf að vera hægt að rekja uppruna afurða til sendanda þeirra, af merkingum á umbúðum eða fylgiskjölum þeirra.

- samþykkisnúmer starfsstöðvar skv. 9. gr. reglugerðar 183/2005/EB er: Axxx
- eða skv. 10. gr. og V. viðauka reglugerðar 183/2005/EB er: α IS Axxx.

Innihaldi fóðrið hráefni úr erfðabreyttum lífverum skal það koma fram á merkimiða eða fylgiskjali.

5.23.5 Vara í söluumbúðum

Mat á athugasemd:

Ef í ljós kemur í skoðun að vara inniheldur aukefni, t.d. hníslalyf, kopar, zink o.s.f., sem ekki eru tilgreind á umbúðum, eða í meira magni en heimilt er, er frávikíð alvarlegt.

5.23.6 Innri rekjanleiki

Hægt er að rekja vöru til uppruna síns í gegnum alla innri meðhöndlun hráefnis og fullunninnar vöru. Vörur sem ekki eru ætlaðar til sölu eða fóðurs eru merktar sem slíkar.

Mat nær til eigin vöruframleiðslu. Hráefni, hálfunnar og fullpakkaðar afurðir í geymslum skulu merktar með tegundaheiti og dagsetningu svo hægt sé að tryggja rekjanleika. Vörur sem eru ekki ætlaðar til sölu eða fóðurs t.d. frábrigðavörur skulu merktar sem slíkar. (sýnishorn, tilraunaframleiðsla til einkanota, 1. og 2. hættuflokkur ABP o.s.f.).

6 FRAMLEIÐSLUSTJÓRNUN

6.21 Móttaka

6. liður 5. gr., 6. og 7. gr. og II. viðauki reglugerð 183/2005/EB (107/2010), 1. kafli V. viðauka, 1. kafli VII. viðauka og 1. kafli VIII. viðauka reglugerðar 1774/2002 (108/2010).

6.21.1 Verklag*

Verklagsreglur eru til staðar sem tryggja að hráefni, íblöndunarefni, fullbúnar vörur og umbúðir sem keyptar eru að, séu frá viðurkenndum birgjum og uppfylli þá kröfulýsingu. Gögn um uppruna hráefnis til framhaldsvinnslu eða umskipunar skulu liggja fyrir t.d. CVED-vottorð, upprunavottorð, viðskiptaskjal, opinbert heilbrigðisvottorð.

- Dæmi um kröfulýsingu gæti verið „hitastig“, „vöruvörn“ „hreinar, óskemmdar umbúðir“, eða „upplýsingar á merkingum“.
- Verklagsreglurnar skulu jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá. Athugun á vottorðum með rannsóknarniðurstöðum fellur undir lið 6.4.02. „Annað samkvæmt hættugreiningu“ (þar sem vörumóttaka er mikilvægur stýristaður, MSS).
- Verklagsregla skal vera til um hvaða skjöl skuli fylgja fóðurefnum. Verklagsreglan skal tilgreina hvaða skráning er nauðsynleg.

6.21.2 Skráning

Skráning er í samræmi við verklagsreglur.

- Dæmi um skráningu er færsla yfir það sem haft er eftirlit með við móttöku vöru (t.d. ferskleikamat, hitastigsmælingar, ástand umbúða).

6.21.3 Móttökuskoðun

Vörur sem teknar eru inn á hráefnalager, uppfylla gefnar kröfulýsingar.

- Kannist hvort starfsfólk aðgæti hvort magn, stærð og auðkenni sé í samræmi við fylgiseðla, lykt og útlit sé eðlilegt, engar skemmdir á innri eða ytri umbúðum.
  - Fer sértækt eftirlit, t.d. greining á örverum og/eða óæskilegum efnum, hitastigsmælingar, skynmat, fram í samræmi við verklagsreglu?
  - Er vara sett til hliðar og auðkennd „ekki til notkunar“, ef hún stenst ekki settar kröfur?
  - Halda frosnar og kældar vörur tilgreindu hitastigi við móttöku?
- Starfsmenn sem hlotið hafa sérstaka þjálfun í móttöku hráefna meta fóðurvörur við móttöku.
- Sé um frystivöru að ræða þá skal hitastig vera <-18°C.

6.22 Tíma- og hitastigsstrýring

II. viðauki í reglugerð 183/2005/EB (107/2010), V. og VIII. viðauki í reglugerð 1774/2002/EB (108/2010)

6.22.1 Verklag*

Verklagsreglur eru til staðar sem tryggja að hitastig hráefnis, hálf unnins og tilbúins fóðurs sé þannig að komið sé í veg fyrir vöxt sjúkdómsvaldandi örvera. Verklagsreglan skal tilgreina þá hitastigsviðmiðun sem gengið er út frá við móttöku hráefnis, í vinnslu og geymslu, sem og við eldun og hitun þegar það á við.

- Hér ber að skoða hvort viðmiðunarmörk séu skilgreind, skráð og hvort gripið sé, til viðeigandi úrbóta.

6.22.2 Skráning hitastigs í kæli, frystiklefum og flutningstækjum

Hitastigi í kæli- og frystiklefum er stýrt, haft er eftirlit með hitastigi og það skráð. Úrbætur eru framkvæmdar og skráðar fari hitastig út fyrir skilgreind viðmiðunarmörk.

- Í frystiklefum skal hitastig skráð reglulega: Fari hitastig upp fyrir viðmiðunarmörk, skal vera hægt að sjá af skráningu að við því hafi verið brugðist.
- Úrbætur eru metnar undir lið 7.23.1
- Frystigeta klefa skal vera næg þannig að ófrosnar vörur sem settar eru í klefann valdi því ekki að gæði og öryggi þeirra vara sem þar eru fyrir, sé í hættu.
- Gerð og búnaður flutningatækis skal vera þannig að hægt sé að halda því hitastigi sem mælt er fyrir um meðan á flutningi stendur. Leyfilegt er að hitastig frystra afurða sveiflist upp um 3°C í flutningi.

6.22.3 Uppþíðing og kæling & skráning hitastigs og tíma

Uppþíðing og kæling fer fram við þau skilyrði að hætta á fjölgun sjúkdómsvaldandi örvera sé lágörkuð og skráning sýnir að viðmiðunarmörk varðandi tíma og hitastig eru haldin.

Ef viðmiðunarmörk eru ekki haldin skal vera hægt að sjá af skráningu að fyrirtækið hafi gripið til úrbóta. Úrbætur eru metnar undir lið 7.23.1

6.22.4 Hitameðhöndlun & skráning hitastigs og tíma

Hitameðhöndlun fer fram þannig að hætta á fjölgun sjúkdómsvaldandi örvera er lágörkuð. og skráning sýnir að viðmiðunarmörk varðandi tíma og hitastig eru haldin.

Kannið hvort eftirfarandi viðmið hafi verið haldin:

- Almenn gildir að þær alþjóðlegu hitastigsviðmiðanir sem hafa verið settar hvað varðar gerilsneyðingu, leifturhitun og dauðhreinsun skulu haldnar. Slíkar viðmiðanir eru væntanlega vaktaðar sem MSS:
- Ef viðmiðunarmörk eru ekki haldin skal vera hægt að sjá af skráningu að fyrirtækið hafi gripið til úrbóta. Úrbætur eru metnar undir lið 7.23.1

6.22.5 Niðursuða og þurrkun & skráning hitastigs og tíma

Hitameðhöndlun fer fram þannig að hætta á fjölgun sjúkdómsvaldandi örvera er lágörkuð og skráning sýnir að viðmiðunarmörk varðandi tíma og hitastig eru haldin.

- Hafa ber eftirlit með hitastigi og tíma við niðursuðu og þurrkun. Tíma og hitastigsmörk eiga að taka mið af eðli hráefnisins og byggjast á vísindalegum athugunum.
  - nagbein úr skinum eða leðri hafi verið hitað nægilega til að drepa smitandi lífverur (þ.m.t. salmonellu),
  - þurrkaður fódurbætir (fiskur, lifur o.fl.) sé skv. viðurkenndum aðferðum,
  - niðursoðið fóður hafi verið hitað að lágmarki 3.0 í Fc gildi í loftþéttum umbúðum,
  - mjólkurvörur hafi verið gerilsneyddar,
  - annað gæludýrafóður en nefnt er hér að ofan hafi verið hitað upp í kjarnahita a.m.k. 90°C.
- Ef viðmiðunarmörk eru ekki haldin skal vera hægt að sjá af skráningu að fyrirtækið hafi gripið til úrbóta. Úrbætur eru metnar undir lið 7.23.1

6.23 HACCP – kerfi*

6. og 7. gr. reglugerðar nr. 183/2005/EB (107/2010) og 25. gr. reglugerðar nr. 1774/2002 (108/2010).

6.23.1 Lýsing á afurðum

Til staðar eru lýsingar á þeim afurðum sem HACCP-kerfið á að ná yfir.

- Gögnin skulu lýsa þeim afurðum sem framleiddar eru í viðkomandi fyrirtæki. Flokka má saman í vöruflokka afurðir að því tilskyldu að afurðirnar séu einsleitar varðandi hættur/áhættur, MSS, viðmiðunarmörk, eftirlit og úrbætur. Meginhættur sem kunna að vera til staðar og fyrirbyggjandi aðgerðir gegn þeim skulu tilgreindar. Í lýsingu á afurðum skal koma fram samsetning (öll innihaldsefni s.s. hráefni, aukefni, íblöndunarefni), efnis- og eðlisfræðileg samsetning (þ. e. þættir sem hafa áhrif á öryggi vörunnar svo sem þurrrefni %, salt %, pH, vatnsvirkni), vinnsla (t.d. hitun, þurrkun, frysting o.s.frv.), pökkun, geymsluskilyrði og geymsluþol Auk þess skal koma fram hver fyrirhuguð notkun er (hráefni í fóður, fóðurbætur, heilfóður, o.s.f.) og hver sé neytendahópurinn (framleiðslufyrirtæki, tegund dýra,)

6.23.2 Flæðirit

Til staðar er flæðirit sem sýnir framleiðsluferil afurðarinnar þar sem koma fram öll þau þrep framleiðslunnar sem skipta máli. Lýsing á vinnslu- og verkunarferli sem byggir á flæðiritinu á að vera til staðar. Flæðiritið skal vera sannreynt og staðfest af HACCP-hóp / stjórnanda.

- Flæðiritið skal sýna á myndrænan hátt og í rétttri röð þau þrep sem hin fullunna afurð fer í gegnum við vinnsluna, allt frá innkaupum/móttöku til notkunar eða afhendingar. Á flæðiritinu skulu koma fram tæknilegar upplýsingar um vinnslu og verkunarferlið s.s. hitastig, tími, tafir, pH styrkur. Allar hliðarframleiðslugreinar sem og hugsanlegar endurvinnslur skulu einnig tilgreindar í flæðiritinu. Flæðiritið skal jafnframt sýna þau hráefni sem eru notuð og undirbúning (blöndun) íblöndunarefna, á hvaða þrepi og hvernig þau koma í vöruna. Stjórnandi fyrirtækisins skal staðfesta með undirskrift sinni hvenær flæðiritið tók gildi og að um rétta útgáfu sé að ræða. Til skal vera lýsing á vinnslu- og verkunarferli. Hverju þrepi í vinnslunni á að fylgja stutt lýsing á því hvað fari þar fram þ.m.t. geymsluskilyrði ef við á.

6.23.3 Hættugreining

Hættur líffræðilegar (örveruvöxtur), efnafræðilegar (þ.m.t. óæskileg efni, hníslalyf o.s.f.) og eðlisfræðilegar, sem geta borist með hráefni og íblöndunarefnum eða myndast á hinum ýmsu framleiðsluþrepum og í fullunninni afurð skulu tilgreindar ítarlega.

- Fyrir hverja hættu skal meta líkindi á að hún sé til staðar og hve alvarlegum skaða hættan getur valdið. Niðurstaðan á að vera listi yfir skilgreindar hættur sem nauðsynlegt er að koma í veg fyrir, uppræta eða minnka niður á ásættanlegt stig. Flestum hættunum sem koma fram við þessa hættugreiningu er venjulega stýrt með góðum starfsháttum. Það er mikilvægt að skilgreina hættur eins vel og unnt er. T.d. er ekki nægjanlegt að skilgreina örverumengun sem hættu þar sem hindrun vaxtar eða eyðing mismunandi örvera getur krafist mismunandi aðgerða. Leggja skal yfirvegað mat á þær hættur sem kunna að myndast sem afleiðing af t.d. eftirfarandi:
  - óæskilegum efnum (t.d. arseni, díoxíni, PCB, flúor, kvikasilfri o.s.f.)
  - örverusmiti/vexti/eiturmyndun, (skilgreina þarf tegundir sjúkdómsvaldandi örvera, sveppaeitur)
  - skordýraeitri, lyfjaleifum (alifuglar),
  - eðlisfræðilegum hættum, óleyfilegri notkun vaxtaukandi efna og ómerktra íblöndunarefna og aukefna.
- Rétt hættugreining er forsenda fyrir virku HACCP kerfi.

6.23.4 Mikilvægir stýristaðir – MSS

Gögn eru til staðar þar sem gerð er grein fyrir því hvaða MSS hafi fundist í framleiðsluferlinum. Mikilvægir stýristaðir eru rétt ákvarðaðir og viðeigandi.

- Mikilvæga stýristaði skal staðsetja og ákvarða fyrir þær hættur sem talin er þörf á að koma í veg fyrir, uppræta eða minnka niður á ásættanlegt stig og sem ekki er stjórnað með góðum starfsháttum. Þegar ákvarða þarf hvort þörf sé á mikilvægum stýristað er stuðst við flæðiritið, hættugreiningu og s.k. greiningartré.

6.23.5 Viðmiðunarmörk

Gögn eru til staðar sem sýna viðmiðunarmörk fyrir þá MSS sem ákvarðaðir hafa verið. Fyrir hvern MSS skal ákvarða viðmiðunarmörk. Mörkin ákvarðast fyrir þann tiltekna MSS þannig að örugglega sé höfð stjórn á hinni greindu hættu/hættum. Dæmi um slík gildi eru hitastig, tími og skynmatsspættir. Gild rök (vísindaleg eða niðurstöður vöktunar)skulu vera fyrir því að ákveðið gildi er valið.

6.23.6 Vöktun

Gögn eru til staðar um hvernig greind hættu er vöktuð á hverjum MSS og stýrt þannig að hún fari ekki út fyrir viðmiðunarmörk.

- Fyrir hvern MSS skal gerð HACCP áætlun þar sem lýst er hvernig staðið er að vöktun til að tryggja að hættan fari ekki út fyrir viðmiðunarmörk. Lýsa þarf **hverju** á að fylgjast með, **hvernig**, **hve oft** og **hver** skuli annast vöktunina og **hvar** niðurstöður vöktunar eru **skráðar**. Leitast skal við að hafa vöktunina stöðuga og sjálfvirka. Allur mælibúnaður sem notaður er til vöktunar á viðmiðunarmörkum mikilvægra stýristaða, á að vera kvarðaður/ prófaður. Tími sem líða má milli kvörðunar/prófunar skal koma fram í vöktunarlýsingu eða í verklagsreglum um viðhald húsnæðis, innréttinga og búnaðar.

6.23.7 Úrbætur

Gögn eru til staðar sem skilgreina til hvaða aðgerða skuli gripið, bæði gagnvart stjórnun á framleiðsluferlinum sem ekki er undir stjórn, sem og gagnvart afurðunum sem framleiddar hafa verið á tíma sem ekki er vitað um með vissu hvort framleiðslan hafi verið innan viðmiðunarmarka.

- Ef vöktun á MSS leiðir í ljós að viðmiðunarmörk hafa ekki verið haldin, getur verið hætt á ferðum. Úrbætur skul þá tafarlaust gerðar bæði til að leiðrétta framleiðslustjórnunina sem ekki er í lagi og varðandi þær afurðir sem óvissa er um hvort hafi verið framleiddar innan viðmiðunarmarka. Þessum úrbótum ásamt því hver hafi ábyrgð á framkvæmd úrbóta, skal lýst í HACCP áætluninni ásamt því hvernig sannprófað sé að úrbæturnar hafi skilað árangri. Allar úrbætur skulu skjalfestar.

6.23.8 Sannprófun

Gögn til staðar þar sem fram kemur hvernig og hve oft hver MSS er sannprófaður.

- Verklagsreglur sem sýna að farið sé eftir HACCP áætluninni og að afurðin sé örugg, skulu vera til staðar. Skipuleggja skal þessar aðferðir. Í lýsingu sannprófunar skal koma fram hvernig fyrirtækið virkjar HACCP áætlunina, þ.e.a.s. þær aðgerðir sem fyrirtækið grípur til, til að tryggja að áætlunin sé raunhæf og að afurðin sé örugg, sé þeim fylgt. Lýsa skal aðgerðum fyrir rýni allra þátta innra eftirlitskerfisins. Rýni skal fara fram óháð annarri sannprófun og a.m.k. árlega. Athuga vísa í leiðbeiningar um sýnatökur sem eru framkvæmdar til sannprófunar.
- Þegar eftirlitið byggir á sýnatöku og greiningu á eigin rannsóknastofu, skal matið jafnframt byggja á þeirri greiningu. Fyrirtækið skal byggja starfsemi á rannsóknarstofu á EN 45001 eða samsvarandi gæðakröfum.

6.23.9 Skráning

Öll nauðsynleg skjöl, skrár og upplýsingar sem þarf til setja upp HACCP áætlunina hafa verið skilgreind og eru til staðar.

- Verklagsreglur um skjalfestingu á öllum þeim atriðum sem eru hættuleg fyrir öryggi afurðanna verða að vera til staðar. Skráning á að vera sönnun þess að kerfið virkar.

6.24 Fyrirbyggjandi aðgerðir samkvæmt hættugreiningu - Sérstakar afurðir

6. og 7. gr. reglugerðar nr. 183/2005/EB (107/2010) og 25. gr. reglugerðar nr. 1774/2002/EB (108/2010).

6.24.1 Verklag*

Verklagsreglur eru til staðar sem tryggja að hráefni, íblöndunarefni, hálfunnar vörur og fullunnar afurðir og/eða framleiðsluumhverfi, þar sem sjúkdómsvaldandi örverur geta vaxið eða eitur myndast, undirgangist fullnægjandi meðhöndlun og /eða hitun/kælingu þannig að heilsufarsleg hættu myndist ekki. Rök hafa verið sett fram í hættugreiningu um að fyrirbyggjandi aðgerðir sbr. hér að ofan komi í veg fyrir vöxt sjúkdómsvaldandi örvera. Fyrirtækið hefur tiltækt skjalfest verklag um stýringu, vöktun og skráningu þessa.

- Kannið t.a.m. verklag fyrir afurðir þar sem sýrustig /pH-gildi, hitun,eða rakainnihald eru þýðingarmikil fyrir öryggi fóðurs og það geymsluþol sem er tilgreint í vörulýsingu, t.d. mælingu á þurrefni í nagvöru, vatnsvirkni í korni, sýrustig í svínaþóðri, hitastig og tími við fóðurlöndun.
- Þetta á einnig við um framleiðsluskipulag þar sem það getur haft þýðingu til að hindra mengun t.d. hníslalyfja ásamt vottorðum um rannsóknarniðurstöður á hráefnum.
- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.

6.24.2 Skráning

Skráning sýnir að mæligildi úr stýringu framleiðsluferla sem hafa þarf stjórn á, eru innan viðmiðunarmarka.

Sýni skráning mæligildi utan viðmiðunarmarka, skal koma fram til hvaða úrbóta hafi verið gripið.

7 NEYTENDAVERND

7.21 Rekjanleiki

7.gr. f) í lögum nr. 22/1994, 1. gr., I. og II. viðauki reglugerðar nr. 183/2005/EB (107/2010) og 25. gr. reglugerðar nr. 1774/2002 (108/2010) með síðari breytingum.

7.21.1 Verklag*

Verklagsregla er til um rekjanleika móttækinnar vöru sem og afhentrar vöru. Verklagið skal tryggja að til staðar séu göng sem auðvelda rekjanleika.

- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá. Geyma skal gæðaskrár að lágmarki 2 ár.

7.21.2 Skráning

Skráning og dagbókarfærslur gera það kleift að rekja hráefni, umbúðir og afurðir/fóður eitt skref fram og eitt skref aftur í fóðurkeðjunni.

- Upplýsingarnar skulu að lágmarki ná til:
  - Birgja, hvað var móttekið, dagsetningu afhendingar, lotunúmer eða framleiðsludagsetningu
  - Hvað hafi verið afgreitt út, lotunúmer eða framleiðsludagsetningu, hver móttakandi sé og dagsetningu afgreiðslunnar.
- Vísað er til reglugerðar nr. 102/2010 (178/2002/EB) varðandi hvaða frekari upplýsingar skulu vera tiltækar sem og hve lengi slíkar upplýsingar skuli vera tiltækar. Sjá leiðbeiningar MAST um rekjanleika.

7.22 Kvartanir / innköllun / tilkynningaskylda

7.gr. e) í lögum nr. 22/1994 og II. viðauki reglugerðar nr. 107/2010 (183/2005/EB)

7.22.1 Verklag*

Fyrirtækið skal hafa reglur um meðferð kvartana og innköllun fóðurs. Reglurnar er hægt að virkja hratt og örugglega komi þær aðstæður upp að grípa þurfi til stöðvunar á dreifingu fóðurs, taka fóður af markaði og innköllunar fóðurs frá neytendum, og taka þær mið af alvarleika atviksins og umfangi. Tilkynna skal til MAST ef fóður er innkallað vegna gruns eða vitneskju um hættu sem getur valdið dýrum eða neytendum heilsutjóni.

- Stjórnandi fóðurfyrirtækis skal gera ráðstafanir til að stöðva dreifingu fóðurs, taka það af markaði, og innkalla hafi hann vitneskju eða grun um að fóður innhaldi óæskileg efni, örverur, eitrefni eða annað sem geti valdið dýrum eða neytendum heilsutjóni. Tilkynna skal MAST, skriflega, um slíka innköllun. Einnig skal grípa til viðeigandi úrbóta í samráði við MAST. Skilgreina skal verklag um innköllun fóðurs.
- Verklag um viðbrögð, meðferð og eftirfylgni skal einnig vera til staðar ef upp kemur grunur um skemmt eða hættulegt fóður.
- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.

7.22.2 Innköllun

Skráning er í samræmi við verklagsreglur.

- Matið byggir á skjölum sem sýna að upplýsingum/kvörtunum um gallaða vöru er fylgt eftir og leiða til rannsóknar á orsökum. Framkvæmd innköllunar er skráð. Úrbætur eru metnar undir atriði 7.23.1

7.22.3 Tilkynningarskylda

Fyrirtækið tilkynnir til Matvælastofnunar hafi það grun um að fóður sem það hefur framleitt geti verið skemmt eða hættulegt. Tilkynningarskyldan á við allt sem getur valdið því að fóður valdi heilsutjóni sbr. þau viðmið sem hafa verið sett í reglugerðum sem og ef tilkynningaskyldar örverur greinast í fóðri.

Tafla yfir bakteríur og eitrefni sem ber m.a. að tilkynna

Bakteríur m.a.	Óæskileg efni m.a.
<i>Clostridium botulinum</i>	PSP
<i>Enterohemorrhagiskur E. coli</i>	ASP
<i>Giardia Lamblia</i>	DSP
<i>Campylobacter sp.</i>	Histamín
<i>Vibrio cholerae</i>	Dioxín, PCB
<i>Legionella sp.</i>	Aflatoxin A
<i>Listeria monocytogenes</i>	Pláqueyðar
<i>Bacillus anthracis</i>	Kjötmjöl
<i>Salmonella sp.</i>	
<i>Shigella sp.</i>	

7.23 Úrbætur*

6. gr. reglugerðar nr. 183/2005/EB (107/2010)

7.23.1 Skráning

Vöktunarkerfi

Af skráningu má sjá að úrbætur eru gerðar þegar mæligildi úr vöktun eða sannprófun leiða í ljós frávik og ef ekki hefur verið gripið til úrbóta í kjölfar athugasemda eftirlitsaðila.

- Undir þessum lið eru metnar þær úrbætur sem gerðar eru undir viðkomandi eftirlitsstað.
- Ef frávik sem hefur komið fram í skoðun hefur ekki verið lagfært við næstu endurkomu eða reglubundið eftirlit, skoðast það sem frávik undir þessum lið.

Í því skyni að uppfylla kröfur sem til þeirra eru gerðar skulu leyfishafar framkvæma úrbætur innan tiltekins frests og laga þau atriði sem voru ekki í lagi við fyrri skoðun. Viðhalds- / úrbótaáætlun sem inniheldur eðlilega tímafresti og er virk, telst vera jafngild því að úrbætur hafi verið gerðar hvað varðar dóm.

Mat á athugasemd:

Dómur þessa skoðunaratriðis er alltaf A.

7.24 Innri úttektir

6. gr. reglugerðar nr. 183/2005/EB (107/2010)

7.24.1 Verklag*

Verklagsregla er til staðar sem sýnir að fyrirtækið rýni reglulega og eigi sjaldnar en árlega, þau kerfi og þær verklagsreglur sem eru mikilvægar vegna öryggis fóðurs og lögmæti þannig að það sé tryggt að breytingar séu teknar til greina, innleiddar og séu viðeigandi.

- Verklagsreglan skal jafnframt lýsa viðmiðunarmörkum, vöktun, mati og aðgerðum til úrbóta ásamt því hvað skuli skrá.
- Við verulega breytingu á framleiðslu, s.s. breytingu á hráefni, aðstæðum eða öðrum þáttum, skal sannprófa innra eftirlitskerfið.
- **Sannprófun felst m.a. í eftirfarandi:**
  - Samanburður á lýsingu á starfsemi og starfsemi í reynd.
  - Staðfestingu á áhættumörkum vegna mikilvægra stýristaða
  - Endurskoðun frávika á mikilvægum stýristöðum
  - Rýni í innra eftirlitskerfi, skráningu því tengdu og úrbætur sem gripið var til

7.24.2 Skráning

Af skráningu má sjá að eftirlit er reglulegt, skýrslur eru til staðar og tíðni er í samræmi við skráða verklagsreglu.

- Kannið hvort til séu skrár yfir þær breytingar og úrbætur sem gerðar eru á innra eftirlitskerfinu.
- Kannið hvort í notkun séu rétt og viðeigandi útgáfa gæðaskjala.

----- 00000 -----